

Program Pomocy Postpenitencjarnej
udzielanej przez
Centralny Zarząd Służby Więziennej,
kuratorów sądowych
oraz
jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych
z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy
Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości
w 2026 roku
(Aktualizacja)

Warszawa, 20 grudnia 2025 r.

ZATWIERDZAM
Waldemar Żurek
Minister Sprawiedliwości
/podpisano elektronicznie/

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	3
1. Wstęp	4
2. Ramy Prawne Programu	7
2.1 Otoczenie prawne Programu	7
2.2 Zgodność z dokumentami strategicznymi, innymi programami i Funduszami.....	20
3. Diagnoza	22
3.1 Cel i zakres analizy.....	22
3.2 Dane statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej	22
3.3 Dane statystyczne kuratorów sądowych.....	40
3.4 Dane statystyczne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej	49
3.5 Główne wnioski i rekomendacje płynące z diagnozy.....	54
4. Cele Programu Pomocy Postpenitencjarnej	55
4.1 Cel główny Programu	55
4.2 Cele szczegółowe Programu.....	55
5. Priorytety i odbiorcy Programu	56
5.1 Grupa docelowa Programu	56
5.2 Priorytety Programu.....	56
5.3 Zasady ogólne Programu.....	56
6. Wskaźniki realizacji celów Programu.....	58
7. Plan finansowy Programu	63
Analiza za lata 2020-2024	64
Plan finansowy na 2026 r.....	67
8. System realizacji Programu.....	74
8.1 Zarządzanie i koordynacja	74
8.2 Monitorowanie Programu.....	74
Służba Więzienna.....	74
Kuratorzy sądowi	75
Organizacje pozarządowe.....	76
8.3 Ewaluacja	76
8.4 Nadzór i kontrola.....	77
8.5 Informacja, komunikacja i promocja	77
Inne zmiany	79
Zmiana druku PEN0026 <i>Informacja o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej</i>	79
Wprowadzenie jednolitego standardu udzielania pomocy przez kuratorów oraz wzoru wniosków	79

Wykaz skrótów

AŚ	Areszt Śledczy
CZSW	Centralny Zarząd Służby Więziennej
DFN	Departament Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej w Ministerstwie Sprawiedliwości
DWOIP	Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji w Ministerstwie Sprawiedliwości
Fundusz	Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej – Fundusz Sprawiedliwości
KK	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r. poz. 383).
KKW	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2025 poz. 911)
MS	Ministerstwo Sprawiedliwości
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. non-governmental organization)
OISW	Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej
OPS	Ośrodki Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie
PPP 2020-2022	Program Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2020-2022
PPP 2023-2025	Program Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023-2025
Rada Główna	Rada Główna do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym
Rozporządzenie	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości (Dz.U. 2024 poz. 1605)
SW	Służba Więzienna
UoFP	Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2024 poz. 1530 ze zm.)
ZK	Zakład Karny

1. Wstęp

Wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz prawne i faktyczne następstwa izolacji penitencjarnej stanowią jeden z najbardziej złożonych i kontrowersyjnych obszarów prawa karnego wykonawczego. Kara pozbawienia wolności, będąca środkiem o charakterze izolacyjnym, poddawana jest intensywnej krytyce zarówno z perspektywy skuteczności, jak i zgodności z zasadami humanitaryzmu oraz ochrony praw człowieka. Równocześnie narastają wyzwania związane z reintegracją społeczną osób opuszczających zakłady karne, których marginalizacja i stygmatyzacja utrudniają powrót do społeczeństwa i sprzyjają recydywie. Kara pozbawienia wolności coraz częściej postrzegana jest jako środek o niskiej efektywności prewencyjnej i resocjalizacyjnej, generujący wysokie koszty społeczne i ekonomiczne. Izolacja penitencjarna prowadzi do głębokiej ingerencji w sferę praw i wolności jednostki, wywołując skutki nie tylko prawne, ale i psychospołeczne, w tym deprywację potrzeb, stygmatyzację oraz procesy degradacji i depersonalizacji. Poza funkcją represyjną (odwet) i resocjalizacyjną (prewencja indywidualna) kary pozbawienia wolności istnieje jeszcze) funkcja odstrasżająca innych od wejścia na drogę przestępczą (prewencja ogólna), która jest równie istotna. Wszystkie funkcje są ważne i oczekiwanie by je godzić jest naturalne.

O potrzebie reformowania kary pozbawienia wolności i poszukiwania skutecznych form organizacyjnych dla systemów penitencjarnych przekonywać powinny rozmiary populacji osób karnie izolowanych na całym świecie, a zwłaszcza tendencje w tym zakresie. Aktualne rozmiary populacji osadzonych, a zwłaszcza trendy z ostatnich 20 lat przedstawiają mało optymistyczny obraz. Szacowana w oparciu o dane gromadzone przez Institute for Criminal Policy Research w Londynie (R. Walmsley, World Prison Population List. Thirteenth edition¹) populacja skazanych na świecie oscyluje w granicach 10 milionów 770 tysięcy osób. W tym największe systemy penitencjarne na świecie to liczące: 2,2 mln. USA, 1,69 mln. Chiny, 811 tys. Brazylii, 478 tys. Indii, 471 tys. Rosji, 309 tys. w Tajlandii, 291 tys. w Turcji, 266 tys. w Indonezji, 220 tys. w Meksyku, 189 tys. w Iranie i 165 tys. na Filipinach. Polska należy do państw o wysokim wskaźniku prizonizacji, w perspektywie europejskiej zaliczamy się do jednych z największych systemów penitencjarnych na kontynencie. Według danych Centralnego Zarządu Służby Więziennej w 2024 r. liczba osadzonych średnio wynosiła 72.006, w tym 62.728 skazanych, 8.132 tymczasowo aresztowanych i 1.146 ukaranych.

Od pierwszego dnia w jednostce penitencjarnej powinny być przeprowadzone badania w obszarze oszacowania ryzyka powrotu do przestępstwa (predykcja recydywy), uwzględniające w szczególności wrażliwych typach zachowań kryminalnych (np.: agresja, przemoc seksualna, uzależnienie) także ustalenie ryzyka zagrożenia dla potencjalnej ofiary i społeczności lokalnej. Najpełniejszym wyrazem dbałości o ofiary przestępstw jest próba uruchomienia mechanizmów sprawiedliwości naprawczej i kompensacji szkody. W tych przypadkach, gdy tego typu działania nie byłyby wskazane warto zadbać o uruchomienie mechanizmów i środków zabezpieczenia ofiary i otoczenia społecznego sprawcy. W toku wykonywania kary szczególny nacisk powinien koncentrować się na identyfikacji potrzeb kryminogennych przestępcy (czynniki etiologiczne skłaniających lub ułatwiających popełnianie przestępstw przez konkretnego skazanego). Obok tych ustaleń warto określić drugą stronę obrazu przestępcy, czyli zidentyfikować jego pozytywne cechy czy zasoby ochronne (tzw. indywidualny zasób potrzeb niekryminogennych). W niektórych przypadkach czynione ustalenia powinny przyjąć wymiar uszczegółowionej, specjalistycznej diagnozy w ramach badań psychologicznych, psychiatrycznych lub seksuologicznych. Środki i metody oddziaływania penitencjarnego, nie mogą być, jak to zdarzało się

¹ Dane na październik 2021 r.

często w przeszłości, stałym, automatycznym zestawem działań uniwersalnych (takich samych dla wszystkich skazanych). Różnicą nowego podejścia do skazanych powinna być dbałość o wypracowanie i wdrożenie indywidualnego schematu oddziaływań korekcyjnych, zabezpieczających lub terapeutycznych w stosunku do konkretnego sprawcy. Wszystkie działania powinny być stale monitorowane i poddawane ocenie, a w miarę potrzeb modyfikowane tak w ujęciu indywidualnym jak i w perspektywie efektywności całego systemu (stała ewaluacja indywidualna i programowa).

Osoby opuszczające zakłady karne napotykają na bariery społeczne, ekonomiczne i psychologiczne, które utrudniają skuteczną reintegrację. Stygmatyzacja, rozpad więzi rodzinnych, często niezrozumienie zmian które zaszły na świecie w trakcie odbywania kary, wykluczenie cyfrowe, brak kwalifikacji zawodowych i trudności w znalezieniu pracy prowadzą do marginalizacji i zwiększają ryzyko powrotu do przestępstwa. Pomoc materialna (wsparcie finansowe, rzeczowe, pomoc mieszkaniowa, podnoszenie kwalifikacji) stanowi podstawowy element wsparcia po wyjściu na wolność. Wsparcie psychologiczne i terapeutyczne jest niezbędne dla przezwyciężenia skutków izolacji, traumy oraz uzależnień. Doradztwo zawodowe, szkolenia i pośrednictwo pracy mają kluczowe znaczenie dla odbudowy pozycji społecznej i ekonomicznej byłych więźniów. Poradnictwo prawne pomaga w rozwiązywaniu problemów związanych z zadłużeniem, sprawami rodzinnymi i innymi kwestiami prawnymi.

Pomoc postpenitencjarna stanowi kluczowy element polityki społecznej i kryminalnej, mający na celu wsparcie osób opuszczających zakłady karne oraz ich rodziny w procesie ich społecznej readaptacji. Do głównych zadań tej formy wsparcia instytucjonalnego, która stanowi istotny składnik polityki kryminalnej państwa, zaliczyć należy:

1. minimalizację ryzyka powrotu do przestępstwa poprzez wsparcie w odbudowie pozycji społecznej i zawodowej.
2. przeciwdziałanie stygmatyzacji i wykluczeniu społecznemu byłych skazanych oraz członków ich rodzin.
3. wzmacnianie samodzielności i odpowiedzialności osób opuszczających zakłady karne.
4. ochrona praw człowieka i zapewnienie humanitarnego traktowania po odbyciu kary.

Skuteczna i efektywnie zorganizowana pomocy postpenitencjarna powinna być maksymalnie jak to możliwe zindywidualizowana, co oznacza dostosowanie działań do potrzeb, wyzwań i sytuacji życiowej każdej osoby opuszczającej zakład karny oraz potrzeb rodzin skazanych. Istotna jest kompleksowość podejmowanych działań wyrażająca się wsparciem różnych sfer życia: materialnej, zawodowej, rodzinnej, psychologicznej i społecznej. Dobrze przygotowany system wsparcia zakłada daleko idącą współpracę instytucjonalną, realizowaną w ramach skoordynowanych działań pomiędzy służbą więzienną, kuratorami sądowymi, pomocą społeczną, organizacjami pozarządowymi, pracodawcami oraz lokalnymi społecznościami. Bardzo pożądanym elementem tej działalności jest realne i aktywne zaangażowanie skazanych w proces planowania i realizacji działań readaptacyjnych.

Najważniejszymi obszarami pomocy postpenitencjarnej w perspektywie doświadczeń współczesnych systemów penitencjarnych są działania w obszarze:

1. wsparcia w znalezieniu pracy – umożliwienie podjęcia zatrudnienia i zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych.
2. pomocy mieszkaniowej – zapewnienie tymczasowego lub stałego miejsca zamieszkania.

3. opieki psychologicznej i terapeutycznej – wsparcie w radzeniu sobie z problemami emocjonalnymi i uzależnieniami.
4. pomocy prawnej i administracyjnej – ułatwienie załatwiania spraw urzędowych i prawnych.
5. wzmacniania lub odtwarzania więzi rodzinnych – pomoc w odbudowie relacji z bliskimi i integracji ze środowiskiem lokalnym.

Sytuacja osób skazanych, opuszczających zakłady karne oraz ich rodzin w Polsce jest złożona i pełna wyzwań. Proces readaptacji społecznej często napotyka na liczne przeszkody, zarówno materialne, psychologiczne, jak i społeczne. Osoby te borykają się z takimi problemami jak trudności w reintegracji społecznej przez brak kompleksowego wsparcia, czy ograniczony dostęp do pomocy społecznej.²

Kolejnym wyzwaniem są problemy psychologiczne i emocjonalne. Izolacja penitencjarna generuje ogromny stres nie tylko dla osadzonych, ale także dla ich rodzin. Po wyjściu na wolność wiele osób doświadcza kryzysu psychologicznego, który utrudnia adaptację do życia w społeczeństwie.³ Osoby po odbyciu kary pozbawienia wolności często napotykają także na trudności w znalezieniu zatrudnienia oraz miejsca zamieszkania, co wynika z braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych oraz społecznego stygmatu związanego z odbyciem kary.⁴ Oprócz tego, w wielu miejscach pracy wymagane jest oświadczenie lub zaświadczenie o niekaralności. Stygmatyzacja byłych skazanych prowadzi do ich marginalizacji i utrudnia powrót do normalnego życia.

Pomoc postpenitencjarna jest pewnego rodzaju pomocą społeczną skierowaną do osób, które opuściły zakład karny lub areszt śledczy, a także ich rodzin. Wsparcie polega między innymi na udzieleniu pomocy psychologicznej, prawnej, pomocy w znalezieniu pracy lub odbyciu szkoleń, które pomagają w zdobyciu nowych umiejętności i zwiększają szansę na zatrudnienie, pomocy w znalezieniu lokum ale także na wsparciu procesu resocjalizacji dążąc tym samym do zapobiegania powrotowi do przestępstwa. Wsparcie udzielane jest przez szereg podmiotów tj. fundacje, stowarzyszenia, Służbę Więzienną, kuratorów, ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, a także urzędy pracy.

Pomoc postpenitencjarna realizowana ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości przez organizacje pozarządowe stanowi istotny element polityki readaptacji społecznej osób opuszczających jednostki penitencjarne. Ich działalność jest uzupełnieniem aktywności podejmowanych przez Służbę Więzienną oraz kuratorów sądowych, którzy skupiają się przede wszystkim na pomocy w formie finansowej podczas opuszczania jednostek penitencjarnych, organizowaniu szkoleń i kursów podnoszących kompetencje społeczne i kwalifikacje zawodowe podczas pobytu w jednostce penitencjarnej, wyrobieniu dowodu osobistego oraz świadczeniach rzeczowych tj. zapewnieniu odzieży i obuwia, biletów. Doświadczenia z lat 2020 – 2024 dowodzą potrzeby kontynuacji dotychczasowej Sieci Ośrodków Pomocy Postpenitencjarnej.

Program Pomocy Postpenitencjarnej na 2026 rok jest kontynuacją poprzednich programów z 2019 r. „Program Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu

² Najwyższa Izba Kontroli, *Życie po więzieniu*, dostępne w: https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/pomoc-spoieczna-dla-bylych-osadzonych.html?utm_source=chatgpt.com, [dostęp: 28.05.2025 r.]

³ Małopolskie Stowarzyszenie Probacja, *Dlaczego moment wyjścia na wolność można uznać za sytuację kryzysową?* dostępny w: https://probacja.org/2023/04/16/wyjscie-z-wiezienia-jest-dlugotrwalem-procesem/?utm_source=chatgpt.com, [dostęp 28.05.2025 r.]

⁴ Fundacja Lumus, *Pomoc postpenitencjarna*, dostępne w: https://lumus.org.pl/projekt/pomoc-postpenitencjarna/?utm_source=chatgpt.com, [dostęp 28.05.2025 r.]

Sprawiedliwości na lata 2020 – 2022”, dalej PPP 2020-2022 i z 2022 r. „Program Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023 – 2025”, dalej PPP 2023-2025. Jego treść została zaktualizowana w stosunku do poprzednich programów. Z przeprowadzonego monitoringu wdrażania PPP 2020 – 2022 i PPP 2023 – 2025 wynika, że cel główny (udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym) Programów został zrealizowany. Znajduje to odzwierciedlenie we wskaźnikach dla monitoringu tego celu. Wnioski z podsumowania wdrażania PPP 2020 – 2022 i PPP 2023 – 2025 oraz aktualna diagnoza sytuacji w obszarze pomocy osobom osadzonym, wychodzącym na wolność oraz osobom im najbliższym stanowiły podstawę do określenia priorytetów i działań w obecnym Programie.

Diagnoza zawarta w Programie dotyczy sytuacji skazanych i ich rodzin, efektywności dotychczasowych programów oraz potencjału CZSW, kuratorów i NGO.

Określone na podstawie diagnozy priorytety i działania koncentrują się na obszarach:

1. readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze;
2. zapobieganiu recydywie;
3. wsparciu w usamodzielnianiu się;
4. wspieraniu integracji na rynku pracy;
5. pomocy psychologicznej i terapeutycznej;
6. pomocy prawnej i socjalnej;
7. pomocy rodzinom i bliskim opuszczających więzienie.

Celem niniejszego Programu Pomocy Postpenitencjarnej na 2026 rok jest syntetyczne przedstawienie głównych założeń i kierunków pomocy udzielanej osobom osadzonym, wychodzącym na wolność oraz osobom im najbliższym przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, kuratorów i organizacje pozarządowe ze środków Funduszu Sprawiedliwości z jednoczesnym uwzględnieniem długofalowych założeń w zakresie reintegracji społecznej, przeciwdziałania recydywie, wzmacniania więzi rodzinnych oraz budowania systemowego wsparcia środowiskowego dla byłych skazanych i ich rodzin.

Program ma być wyznacznikiem kierunków priorytetów i działań, które w całości będą finansowane ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości. Program ma wskazywać cele i kierunki pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym.

2. Ramy Prawne Programu

2.1 Otoczenie prawne Programu

W celu efektywnej realizacji zadań związanych z pomocą postpenitencjarną stworzony został, na podstawie art. 43 kkw Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej (Fundusz Sprawiedliwości), którego jednym z zadań jest finansowanie działań z obszaru pomocy postpenitencjarnej. Fundusz Sprawiedliwości jest państwowym funduszem celowym ukierunkowanym na pomoc pokrzywdzonym i świadkom, przeciwdziałanie przestępczości oraz pomoc postpenitencjarną, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości.

Przychodami Funduszu są środki pieniężne pochodzące z: 1) orzeczonych przez sądy nawiązek oraz świadczeń pieniężnych; 2) potrąceń w wysokości 7 % wynagrodzenia przysługującego za pracę skazanych zatrudnionych w formach określonych w art. 121 § 2 kkw; 3) wykonania kar dyscyplinarnych, o których mowa w art. 143 § 1 pkt 7 kkw; 4) spadków, zapisów i darowizn; 5) dotacji, zbiorów i innych źródeł.

Minister Sprawiedliwości, zgodnie z §2 rozporządzenia, ogłasza programy na realizację zadań Funduszu. Program ten zawiera w szczególności informacje o rodzaju zadań realizowanych w ramach programu, wysokości środków przeznaczonych na realizację programu, warunkach realizacji zadań. Program ten ogłasza się w Biuletynie Informacji Publicznej.

Katalog form udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym określa szczegółowo § 39 rozporządzenia. W ramach tych działań wymienia się:

- 1) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych;
- 2) okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;
- 3) organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;
- 4) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- 5) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;
- 6) zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej;
- 7) pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;
- 8) pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniem lekarskim, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie;
- 9) pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy;
- 10) pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;

11) pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;

12) promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych;

13) pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie:

a) żywności lub bonów żywnościowych,

b) odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych,

c) biletów komunikacji publicznej,

d) leków, środków opatrunkowych i sanitarnych,

e) wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,

f) pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych,

g) niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych,

h) materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek;

14) udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.

Pomoc postpenitencjarna realizowana w ramach środków finansowych zgromadzonych na Funduszu Sprawiedliwości przyjmuje formę pomocy na wniosek lub z urzędu. Z wnioskiem o udzielenie pomocy może wystąpić osoba uprawniona do jej uzyskania, a także prokurator, obrońca lub pełnomocnik oraz przedstawiciel skazanego, ustanowiony na podstawie **art. 42 § 1 kkw**. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie odnoszące się do wskazanego zakresu i celu pomocy. Osoby pozbawione wolności i zwalniane z zakładów karnych lub aresztów śledczych składają wniosek do właściwego dyrektora jednostki penitencjarnej, zaś osoby zwolnione z zakładów karnych lub aresztów śledczych i osoby im najbliższe oraz osoby najbliższe dla osób pozbawionych wolności - do zawodowego kuratora sądowego miejsca pobytu osoby uprawnionej do uzyskania pomocy.

Świadczeń w ramach pomocy udziela się przez okres niezbędny dla zrealizowania celów tej pomocy. Osobom zwolnionym z zakładów karnych lub aresztów śledczych, a także osobom im najbliższym udziela się pomocy nie dłużej niż przez okres 6 miesięcy od dnia zwolnienia, chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 12 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy. W przypadku osób najbliższych osób pozbawionych wolności pomocy udziela się nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia osadzenia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym,

chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 12 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy⁵.

Pomoc postpenitencjarna to konieczny i racjonalnie uzasadniony element polityki kryminalnej państwa, wpisany na trwałe w schemat stosowania i wykonywania kar. Działania w tym obszarze mają ogromne znaczenie dla podtrzymania efektów społecznej readaptacji skazanych. Skuteczna pomoc postpenitencjarna jest niezbędna, by przeciwdziałać negatywnym skutkom izolacji penitencjarnej, takim jak utrata zdolności do regulowania zobowiązań finansowych, społecznej czy rodzinnej. Pozwala ona osobom opuszczającym zakład karny na stopniowe odzyskiwanie kontroli nad własnym życiem, odbudowę poczucia własnej wartości oraz reintegrację ze społeczeństwem. Odpowiednio prowadzona pomoc ogranicza ryzyko recydywy, przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa publicznego i wzmacnia spójność społeczną. Pomoc postpenitencjarna powinna być traktowana jako inwestycja w bezpieczeństwo społeczne i rozwój kapitału ludzkiego. Jej skuteczność zależy od kompleksowości, indywidualizacji oraz szerokiej współpracy różnych podmiotów zaangażowanych w proces readaptacji. Tylko takie podejście daje realną szansę na skuteczną reintegrację byłych skazanych i ograniczenie negatywnych skutków izolacji penitencjarnej.

Na podstawie **art. 43 § 9 kkw** *Powierzenie realizacji zadań, o których mowa w § 8 pkt 1, 1b, 1d i 2a–4, jednostkom niezaliczanym do sektora finansów publicznych odbywa się w trybie otwartego konkursu ofert.*

Zgodnie z **art. 43 § 10 kkw** *Dysponent Funduszu, udzielając dotacji celowej, zwanej dalej "dotacją", na realizację w trybie otwartego konkursu ofert zadań, o których mowa w § 8 pkt 1, 1b, 1d i 2a–4, zawiera z jednostką niezaliczaną do sektora finansów publicznych umowę o treści ustalonej przez dysponenta Funduszu.*

Według **art. 43 § 15 kkw** *W przypadku wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem lub pobranych nienależnie lub w nadmiernej wysokości stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych dotyczące dotacji udzielonych z budżetu państwa.*

W świetle **art. 41 kkw**

§ 1 *W celu ułatwienia społecznej readaptacji, a w szczególności przeciwdziałania powrotowi do przestępstwa, powinno udzielać się skazanym oraz ich rodzinom niezbędnej pomocy, zwłaszcza materialnej, medycznej, w znalezieniu pracy i zakwaterowaniu, a także porad prawnych.*

Stosownie do **§ 2** *pomocy, o której mowa w § 1, udzielają właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz kuratorzy sądowi; pomocy tej mogą również udzielać podmioty, o których mowa w art. 38 § 1.*

Zgodnie z **art. 151 UoFP**

1. Dysponent części budżetowej może zlecić organizacji pozarządowej realizację swoich zadań na podstawie zawartej z tą organizacją umowy, przyznając jednocześnie dotację celową na realizację tych zadań.

2. Umowa, o której mowa w ust. 1, powinna określać:

⁵ Wcześniej okresy te wynosiły odpowiednio 3 i 6 miesięcy. Zmiana § 41 rozporządzenia nastąpiła rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz.U. z 2024 r. poz. 1715).

- 1) *szczegółowy opis zadania, w tym cel, na jaki dotacja została przyznana, i termin jego wykonania;*
- 2) *wysokość udzielonej dotacji i tryb płatności;*
- 3) *termin wykorzystania dotacji, nie dłuższy niż do dnia 31 grudnia danego roku budżetowego;*
- 4) *tryb kontroli wykonywania zadania;*
- 5) *termin i sposób rozliczenia udzielonej dotacji;*
- 6) *termin zwrotu niewykorzystanej części dotacji, nie dłuższy niż 15 dni od określonego w umowie dnia wykonania zadania, a w przypadku zadania realizowanego za granicą - 30 dni od określonego w umowie dnia jego wykonania.*

Na podstawie **art. 168 UoFP**

1. *Dotacje udzielone z budżetu państwa w części niewykorzystanej do końca roku budżetowego lub w terminie określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 181 ust. 3 podlegają zwrotowi do budżetu państwa odpowiednio do dnia 31 stycznia następnego roku albo w terminie 21 dni od dnia określonego w tych przepisach, z zastrzeżeniem art. 151 ust. 2 pkt 6 oraz terminów wynikających z przepisów wydanych na podstawie art. 189 ust. 4 i 4a. (...)*

3. *Od kwot dotacji zwróconych po terminie określonym w ust. 1 lub 2 nalicza się odsetki w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, poczynwszy od dnia następującego po dniu, w którym upłynął termin zwrotu dotacji. (...)*

Zgodnie z **art. 169 UoFP**

1. *Dotacje udzielone z budżetu państwa:*

1) *wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem,*

2) *pobrane nienależnie lub w nadmiernej wysokości*

- *podlegają zwrotowi do budżetu państwa wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, w ciągu 15 dni od dnia stwierdzenia okoliczności, o których mowa w pkt 1 lub pkt 2.*

2. *Dotacjami pobranymi w nadmiernej wysokości są dotacje otrzymane z budżetu państwa w wysokości wyższej niż określona w odrębnych przepisach, umowie lub wyższej niż niezbędna na dofinansowanie lub finansowanie dotowanego zadania.*

3. *Dotacjami nienależnymi są dotacje udzielone bez podstawy prawnej.*

4. *Zwrotowi do budżetu państwa podlega ta część dotacji, która została wykorzystana niezgodnie z przeznaczeniem, nienależnie udzielona lub pobrana w nadmiernej wysokości.*

5. *Odsetki od dotacji podlegających zwrotowi do budżetu państwa nalicza się, poczynwszy od dnia:*

1) *przekazania z budżetu państwa dotacji wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem,*

2) *stwierdzenia nieprawidłowego naliczenia lub nienależnego pobrania dotacji*

- *z zastrzeżeniem, że jeżeli dotacja stanowi pomoc publiczną, w rozumieniu art. 87 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, odsetki nalicza się od dnia przekazania dotacji beneficjentowi.*

6. *W przypadku niedokonania zwrotu dotacji w terminie, o którym mowa w ust. 1 oraz w art. 150 pkt 5, art. 151 ust. 2 pkt 6, art. 168 ust. 1 i 2, organ lub inny dysponent części budżetowej, który udzielił*

dotacji, wydaje decyzję określającą kwotę przypadającą do zwrotu i termin, od którego nalicza się odsetki. (...)

Jak wskazuje **art. 164 § 1 i 2 kkw**: okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary stanowi, w miarę potrzeby, czas niezbędny na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu, zwłaszcza dla nawiązania kontaktu z kuratorem sądowym lub podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1 [stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje]. Okres ten ustala, za zgodą skazanego, komisja penitencyjna. Okres, o którym mowa, może również wyznaczyć sąd penitencyjny w postanowieniu o udzieleniu lub odmowie warunkowego zwolnienia, jeżeli uzna to za niezbędne.

Według **art. 165 § 3 kkw** kurator sądowy lub podmioty, o których mowa w art. 38 § 1, ustalają ze skazanym zakres niezbędnej pomocy w społecznej readaptacji i sposób jej udzielenia.

Zgodnie z **art. 166 § 1 kkw** zwalnianym skazanym, mającym trudności w znalezieniu zatrudnienia, zakwaterowania oraz otrzymania niezbędnej pomocy lekarskiej, właściwe organy lub instytucje udzielają niezbędnej doraźnej pomocy.

W oparciu o **art. 166 § 2 kkw zdanie pierwsze** dyrektor zakładu karnego zwalniając skazanego, udziela mu stosownych informacji o możliwościach uzyskania niezbędnej pomocy.

Zgodnie z **art. 173 § 1 kkw**: sądowy kurator zawodowy organizuje i prowadzi działania mające na celu pomoc skazanemu w społecznej readaptacji i zapobieżenie jego powrotowi do przestępstwa, a także polegające na kontroli przestrzegania przez skazanego nałożonych obowiązków ustanowionych przez sąd lub związanych z dozorem; sądowy kurator zawodowy kieruje pracą sądowych kuratorów społecznych oraz osób godnych zaufania wykonujących dozór. W sprawie dozoru wykonywanego przez sądowego kuratora społecznego, sędziego lub kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej może w każdym czasie zarządzić osobiste sprawowanie dozoru przez sądowego kuratora zawodowego lub polecić sądowemu kuratorowi zawodowemu podjęcie bezzwłocznie czynności.

Na mocy **§ 14 ust. 3 rozporządzenia** Jeżeli oferta dotyczy powierzenia realizacji zadania polegającego na udzielaniu pomocy osobom, o których mowa w § 1 pkt 2, i zadanie ma być realizowane na terenie jednostki penitencjarnej, dołącza się do oferty ponadto dokument potwierdzający zawarcie porozumienia, o którym mowa w art. 38 § 2 ustawy, między podmiotem składającym ofertę a dyrektorem jednostki penitencjarnej, na której terenie ma być realizowane zadanie.

W **§ 40 rozporządzenia** uregulowano kwestię dostępu do pomocy finansowanej ze środków Funduszu i tak:

Zgodnie z **ust. 1.** pomocy udziela się na wniosek lub z urzędu.

Ust 2. stanowi, że z wnioskiem o udzielenie pomocy na cele, o których mowa w § 39, może wystąpić osoba uprawniona do jej uzyskania, a także prokurator, obrońca lub pełnomocnik oraz przedstawiciel skazanego, ustanowiony na podstawie art. 42 § 1 ustawy. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie odnoszące się do wskazanego zakresu i celu pomocy.

Stosownie do **ust. 3.** do wniosku dołącza się dokumenty potwierdzające okoliczności wskazane we wniosku. Osoby zwolnione z zakładów karnych lub aresztów śledczych przedstawiają także dokument zwolnienia.

Ust. 4. wskazuje, że w razie potrzeby, w szczególności gdy wniosek nie zawiera dostatecznego uzasadnienia lub nie odpowiada warunkom określonym w ust. 3, żąda się uzupełnienia wniosku lub dokumentacji. Do czasu uzupełnienia wniosku lub dokumentacji nie podlega on rozpoznaniu.

Zgodnie z ust. 5. osoby pozbawione wolności i zwalniane z zakładów karnych lub aresztów śledczych składają wniosek do właściwego dyrektora jednostki penitencjarnej, zaś osoby zwolnione z zakładów karnych lub aresztów śledczych i osoby im najbliższe oraz osoby najbliższe dla osób pozbawionych wolności - do zawodowego kuratora sądowego miejsca pobytu osoby uprawnionej do uzyskania pomocy.

Z kolei § 41 rozporządzenia reguluje kwestię okresu udzielania pomocy.

Zgodnie z ust. 1 świadczeń w ramach pomocy udziela się przez okres niezbędny dla zrealizowania celów tej pomocy.

Na podstawie ust. 2 osobom zwolnionym z zakładów karnych lub aresztów śledczych, a także osobom im najbliższym udziela się pomocy nie dłużej niż przez okres 6 miesięcy od dnia zwolnienia, chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 12 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy.

2a wskazuje, że przy określaniu wysokości przyznanej pomocy osobom, o których mowa w ust. 2, uwzględnia się w szczególności wymiar kary pozbawienia wolności, warunki bytowe, stan zdrowia, możliwości uzyskania zatrudnienia oraz inne istotne warunki osobiste i środowiskowe mające wpływ na społeczną readaptację.

Zgodnie z ust. 2b w przypadku kolejnego wniosku o przyznanie osobom, o których mowa w ust. 2, środków z Funduszu Sprawiedliwości wnioskodawca przedkłada informację potwierdzającą wykorzystanie dotychczas udzielonej pomocy zgodnie z przeznaczeniem.

Stosownie do ust. 3 Osobom najbliższym osób pozbawionych wolności pomocy udziela się nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia osadzenia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 12 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy.

Ust. 4 stanowi, że jeżeli pomoc przekazywana jest w transzach, warunkiem uzyskania kolejnej transzy pomocy jest udokumentowanie przez osobę otrzymującą pomoc z Funduszu Sprawiedliwości wykorzystania tej pomocy zgodnie z przeznaczeniem.

Zgodnie z ust. 5 pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości udziela się także osobom objętym okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 ustawy, odpowiednio do zdiagnozowanych potrzeb związanych z przygotowaniem do readaptacji społecznej skazanego.

Stosownie do ust. 6 formę pomocy, czas trwania świadczenia oraz warunki jej stosowania na rzecz skazanego ustala się w programie wolnościowym realizowanym w okresie, o którym mowa w art. 164 ustawy. Ustalone świadczenia mogą być stosowane na rzecz uprawnionego skazanego w formie indywidualnej lub grupowej.

Ust. 7 stanowi, że pomoc, o której mowa w § 39 ust. 1 pkt 3-6 i 9, może być udzielana osobom nieobjętym okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 ustawy.

W świetle **art. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych**⁶: *Kuratorzy sądowi realizują określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu.*

Zgodnie z art 3 ust. 1 kuratorzy sądowi wykonują swoje zadania w środowisku podopiecznych, także na terenie zamkniętych zakładów i placówek ich pobytu, w szczególności na terenie zakładów karnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz leczniczo-rehabilitacyjnych.

Na podstawie art. 11 zawodowy kurator sądowy obowiązany jest do:

- 1) występowania w uzasadnionych wypadkach z wnioskiem o zmianę lub uchylenie orzeczonego środka;
- 2) przeprowadzania na zlecenie sądu lub sędziego wywiadów środowiskowych;
- 3) **współpracy z właściwym samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym;**
- 4) organizacji i kontroli pracy podległych kuratorów społecznych oraz innych osób, uprawnionych do wykonywania dozorów lub nadzorów;
- 5) sygnalizowania sądowi przyczyn przewlekłości postępowania wykonawczego lub innych uchybień w działalności pozasądowych podmiotów wykonujących orzeczone środki.

Zgodnie z **art. 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej**⁷

1. Służba Więzienna realizuje na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2024 r. poz. 706) zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

2. Do podstawowych zadań Służby Więziennej należy:

- 1) **prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności, przede wszystkim przez organizowanie pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, nauczania, zajęć kulturalno-oświatowych, zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych;**
- 2) wykonywanie tymczasowego aresztowania w sposób zabezpieczający prawidłowy tok postępowania karnego o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- 3) zapewnienie osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzegania ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej;
- 4) humanitarne traktowanie osób pozbawionych wolności;
- 5) ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych;

⁶ Dz.U. 2023 poz. 1095 oraz z 2025 r. poz. 620.

⁷ Dz.U. 2024 poz. 1869

6) zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa;

7) wykonywanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności jeżeli mają być wykonywane w zakładach karnych i aresztach śledczych i jeżeli wynikają z realizacji orzeczenia wydanego przez właściwy organ;

7a) prowadzenie Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności, zwanej dalej "Centralną Bazą";

8) współdziałanie z odpowiednimi formacjami innych państw oraz z organizacjami międzynarodowymi na podstawie umów i porozumień międzynarodowych;

9) realizacja czynności wykonywanych przez podmioty, o których mowa w art. 43g § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy, w przypadku powierzenia tych czynności przez Ministra Sprawiedliwości;

10) edukacja prawna młodzieży związana z prewencją przestępstw.

Wskazać należy, że oprócz kuratorów sądowych oraz służby więziennej pomocy postpenitencjarnej przy wsparciu ze środków Funduszu Sprawiedliwości udzielają także organizacje pozarządowe.

Kodeks karny wykonawczy

Obowiązujący kodeks karny wykonawczy otworzył szerokie pole do realizacji zasady współdziałania ze społeczeństwem w toku wykonywania kar i w zakresie pomocy postpenitencjarnej. Przepisy Rozdziału VII (art. 38-43 kkw) zatytułowanego „Uczestnictwo społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń oraz pomoc w społecznej readaptacji skazanych oraz Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej” można traktować jako wyraźne nakierowanie wektorów polityki kryminalnej na wsparcie osób opuszczających zakłady karne i ich rodzin. Już samo usytuowanie tych przepisów, w części ogólnej kodeksu podkreśla, że ich znaczenie należy rozciągać na całe postępowanie wykonawcze.

Kierunek społecznych działań, o których mowa w kodeksie karnym wykonawczym, polega na **organizowaniu i świadczeniu wszechstronnej pomocy w społecznej readaptacji skazanych**. Pomoc ta obejmuje skazanych, izolowanych w zakładach karnych oraz ich rodziny. Podstawą normatywną dla tego typu działań jest art. 41 kkw. Pomoc postpenitencjarna w świetle obowiązującego w Polsce prawa (art. 41 § 1 kkw) to **"niezbędna pomoc w celu ułatwienia społecznej readaptacji, a w szczególności przeciwdziałania powrotowi do przestępstwa"**. W perspektywie założeń polityki kryminalnej pomoc ta jest środkiem przeciwdziałania recydywie i ma wspierać skazanego w jego własnych wysiłkach po odbyciu przez niego kary pozbawienia wolności, gdyby okazało się, że sam fakt skazania utrudnia jego adaptację społeczną, a w konsekwencji może stać się jedną z przyczyn ponownego popełnienia przestępstwa.

Pomoc postpenitencjarna, zgodnie z art. 41 § 2 kkw realizowana jest przez właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe i religijne. Kluczowe znaczenie ma współpraca międzysektorowa oraz indywidualizacja wsparcia, dostosowanego do specyficznych potrzeb byłych osadzonych i ich rodzin. Pomoc powinna być zindywidualizowana, długofalowa i obejmować zarówno skazanych, jak i ich rodziny.

Znaczenie pomocy postpenitencjarnej podkreśla specjalna procedura zwalniania skazanych z zakładów karnych i warunki udzielania im pomocy regulowana w art. 164-167a kkw. Wskazane

przepisy określają zarówno tryb zwalniania, jak i obowiązki skazanego oraz organów postępowania wykonawczego. Okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary stanowi, w miarę potrzeby, czas niezbędny na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu, zwłaszcza dla nawiązania kontaktu z kuratorem sądowym lub przedstawicielami organizacji społecznych, kościołów lub związków wyznaniowych. W tym przygotowawczym okresie skazanemu można zezwolić na opuszczenie zakładu karnego, łącznie na czas do 14 dni, zwłaszcza w celu podejmowania starań o uzyskanie po zwolnieniu odpowiednich możliwości zamieszkania i pracy. W tym okresie kurator sądowy, przedstawiciel organizacji społecznych, kościołów lub związków wyznaniowych ustala ze skazanym zakres niezbędnej pomocy w społecznej readaptacji i sposób jej udzielenia. Zwalnianym skazanym, mającym trudności w znalezieniu zatrudnienia, zakwaterowania oraz otrzymania niezbędnej pomocy lekarskiej, właściwe organy lub instytucje udzielają niezbędnej doraźnej pomocy.

Zgodnie z **art. 166 § 2 kkw** *dyrektor zakładu karnego zwalniając skazanego, udziela mu stosownych informacji o możliwościach uzyskania niezbędnej pomocy (...).* Skazanemu zwalnianemu z zakładu karnego, który nie dysponuje wystarczającymi środkami własnymi i nie ma zapewnionych na wolności dostatecznych środków utrzymania, dyrektor zakładu karnego może udzielić pomocy pieniężnej w chwili zwolnienia w wysokości do 2/3 minimalnego wynagrodzenia za pracę lub jej odpowiedni ekwiwalent. Przy zwolnieniu z zakładu karnego skazany zobowiązany jest do poinformowania o miejscu stałego pobytu lub innym miejscu przebywania po zwolnieniu. Skazany otrzymuje ponadto świadectwo zwolnienia z zakładu karnego oraz zaświadczenie o zatrudnieniu. Informowany jest o potrzebie dalszego leczenia oraz otrzymuje wyniki wykonanych badań diagnostycznych niezbędnych do dalszego postępowania leczniczego lub diagnostycznego. Skazany może otrzymać przy zwolnieniu stosowną do pory roku odzież, bieliznę, obuwie, bilet na przejazd, a także artykuły żywnościowe na czas podróży. Decyzje w tym zakresie podejmuje dyrektor zakładu karnego. Jeżeli osoba zwolniona z zakładu karnego wymaga leczenia szpitalnego, a jej stan zdrowia nie pozwala na przeniesienie do szpitala, pozostaje ona na leczeniu w zakładzie karnym do czasu, gdy jej stan zdrowia pozwoli na takie przeniesienie. Jeżeli zwalniany skazany jest niezdolny z powodów zdrowotnych do samodzielnego powrotu do miejsca zameldowania lub miejsca przebywania bez zameldowania, administracja zakładu karnego jest obowiązana w okresie poprzedzającym zwolnienie nawiązać kontakt z rodziną, osobą bliską lub wskazaną przez skazanego inną osobą i powiadomić ją o terminie zwolnienia. W wypadku, gdy działania administracji zakładu karnego okazały się bezskuteczne, administracja zakładu karnego jest obowiązana udzielić zwolnionemu pomocy w udaniu się do miejsca zameldowania lub miejsca przebywania bez zameldowania albo podmiotu leczniczego.

Kolejnym podmiotem aktywnie uczestniczącym w pomocy postpenitencjarnej są przedstawiciele organizacji społecznych, kościołów lub związków wyznaniowych. Na podstawie przepisów art. 38 i 39 kkw w wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, w szczególności związanych z pozbawieniem wolności, mogą współdziałać stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby godne zaufania. Zakres uczestnictwa wymienionych podmiotów określony został bardzo szeroko, może to być: uczestnictwo w prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, sportowej i religijnej w zakładach karnych lub aresztach śledczych, uczestnictwo w radach oraz innych organach kolegialnych - powoływanych przez Prezesa Rady Ministrów, Ministra Sprawiedliwości lub podległe mu organy albo wojewodów - których zadaniem jest świadczenie pomocy skazanym i ich rodzinom albo koordynowanie współdziałania społeczeństwa z

zakoładami karnymi i aresztami śledczymi, uczestnictwo w społecznej kontroli nad wykonywaniem kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych

Obok administracji penitencjarnej w szereg kompetencji w zakresie społecznej readaptacji skazanych i pomocy postpenitencjarnej wyposażony został kurator sądowy. Zgodnie z **art. 173 § 1 kkw** sądowy kurator zawodowy organizuje i prowadzi działania mające na celu pomoc skazanemu w społecznej readaptacji i zapobieżenie jego powrotowi do przestępstwa. Do szczególnych obowiązków kuratora w tym obszarze należą udzielanie pomocy postpenitencjarnej oraz podejmowanie czynności mających na celu przygotowanie skazanego do zwolnienia z zakładu karnego. Rola kuratora sądowego przejawia się zwłaszcza w pomocy na rzecz rodziny skazanego oraz w momencie opuszczenia przez skazanego zakładu karnego, w pierwszym najtrudniejszym okresie po zwolnieniu z zakładu karnego.

Standardy międzynarodowe w zakresie pomocy postpenitencjarnej

Pomoc postpenitencjarna i społeczna readaptacja skazanych są regulowane przez szereg dokumentów międzynarodowych, standardów i wytycznych, które wyznaczają kierunki działań państw oraz instytucji wspierających osoby opuszczające zakłady karne. Najważniejsze z nich to:

- Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja 2015/20 z 29 września 2015 r.;
- Europejskie Reguły Więzienne (European Prison Rules, 2006);
- Standardowe Minimalne Zasady ONZ dotyczące środków nieizolacyjnych - Reguły Tokijskie z 1990 (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures, 1990);
- Europejskie Reguły Probacyjne z 2010 r. Recommendation CM/Rec (2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules;
- Wytyczne ONZ dotyczące dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych (2012);

Reguły Mandeli to międzynarodowy zbiór minimalnych standardów dotyczących traktowania osób pozbawionych wolności, przyjęty przez ONZ. W zakresie pomocy postpenitencjarnej (aftercare) reguły te podkreślają, że odpowiedzialność społeczeństwa nie kończy się wraz z opuszczeniem więzienia przez skazanego. Reguła 90 przewiduje, że wykonywanie kary nie kończy się wraz ze zwolnieniem skazanego, zatem powinny istnieć agencje rządowe lub prywatne, które będą w stanie zapewnić zwolnionemu skuteczną opiekę następczą, mającą na celu zmniejszenie uprzedzeń wobec niego i jego resocjalizację. Dokument podkreśla znaczenie podtrzymywania więzi i pomoc rodzinie skazanego podkreślając ich znaczenie w procesie społecznej readaptacji (Reguła 106 i 107). Na potrzebę istnienia systemowego wsparcia skazanych i ich rodzin wprost wskazuje Reguła 108. Służby i agencje, rządowe lub inne, które pomagają zwolnionym więźniom w ponownym zdomowieniu się w społeczeństwie, zapewnią, w miarę możliwości i konieczności, że zwolnieni więźniowie otrzymają odpowiednie dokumenty i dowody tożsamości, będą mieli zapewnione odpowiednie mieszkania i pracę, będą odpowiednio ubrani, z uwzględnieniem klimatu i pory roku, a także będą mieli wystarczające środki na dotarcie do celu i utrzymanie się w okresie bezpośrednio po zwolnieniu. Reguły Mandeli podkreślają, że skuteczna pomoc postpenitencjarna jest jednym z podstawowych instrumentów ograniczenia powrotu do przestępstwa oraz służy do ochrony społeczeństwa. Reguły podkreślają konieczność indywidualnego podejścia, współpracy różnych instytucji oraz zapewnienia ciągłości wsparcia.

Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. to kompleksowy zbiór wytycznych Rady Europy, które określają standardy traktowania osób pozbawionych wolności. W zakresie pomocy postpenitencjarnej reguły te kładą nacisk na przygotowanie skazanych do powrotu do społeczeństwa oraz szerokie wsparcie instytucjonalne po opuszczeniu zakładu karnego. Dokument już na wstępie podkreśla znaczenie reintegracji społecznej skazanych jako jednego z zadań kary pozbawienia wolności (Reguła 6). Oznacza to potrzebę takiego zorganizowania okresu odbywania kary, gdzie koniecznością staje się indywidualne planowanie pobytu w więzieniu, które obejmuje działania przygotowujące do życia na wolności, takie jak praca, edukacja, programy resocjalizacyjne oraz wsparcie społeczne i psychologiczne (Reguły 103, 107). Skazanym należy zapewnić pomoc w odpowiednim czasie przed zwolnieniem, w ramach procedur i specjalnych programów umożliwiających im przejście z życia w więzieniu do życia w społeczeństwie zgodnie z prawem. W przypadku więźniów z dłuższymi wyrokami, należy podjąć kroki w celu zapewnienia stopniowego powrotu do życia w wolnym społeczeństwie. Administracja penitencjarna powinna ściśle współpracować ze służbami i agencjami, które nadzorują i pomagają zwolnionym więźniom, aby umożliwić wszystkim skazanym ponowne odnalezienie się w społeczeństwie, w szczególności w zakresie życia rodzinnego i zatrudnienia. Reguła 33 stanowi, że każdy osadzony powinien mieć zapewnione wsparcie przy powrocie do społeczeństwa, w tym pomoc w uzyskaniu dokumentów, znalezieniu zakwaterowania, pracy oraz środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb po wyjściu na wolność. Zwolnionym więźniom należy zapewnić natychmiastowe środki utrzymania, odpowiednie i stosowne ubranie, dostosowane do klimatu i pory roku, oraz wystarczające środki, aby dotrzeć do przyszłego miejsca zamieszkania. Reguła 24 nakłada na administrację więzienną obowiązek wspierania więźniów w utrzymywaniu relacji rodzinnych i społecznych, co ma kluczowe znaczenie dla skutecznej readaptacji po zwolnieniu. Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. podkreślają, że skuteczna pomoc postpenitencjarna jest niezbędna dla ograniczenia powrotu do przestępstwa i ochrony społeczeństwa. Wskazują na konieczność indywidualnego podejścia, ciągłości wsparcia oraz współpracy różnych instytucji. Dokument zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia kompleksowej pomocy postpenitencjarnej, obejmującej przygotowanie do zwolnienia, wsparcie po wyjściu na wolność oraz współpracę z instytucjami zewnętrznymi. Pomoc ta ma na celu skuteczną reintegrację byłych więźniów i ograniczenie recydywy.

Europejskie Reguły Probacyjne z 2010 r. to dokument przyjęty przez Komitet Ministrów Rady Europy w formie rekomendacji. Dokument ten to kompleksowy zbiór wytycznych dotyczących organizacji, funkcjonowania i standardów pracy służb probacyjnych, czyli instytucji zajmujących się nadzorem nad osobami skazanymi na kary nieizolacyjne oraz wspieraniem ich reintegracji społecznej. Europejskie Reguły Probacyjne (podobnie jak dwa wcześniej wskazane dokumenty) nie mają charakteru wiążącego, lecz stanowią wzorzec dobrych praktyk i punkt odniesienia przy kształtowaniu polityki karnej. Europejskie Reguły Probacyjne zawierają szereg przepisów odnoszących się bezpośrednio do wsparcia osób opuszczających zakłady karne, czyli tzw. pomocy postpenitencjarnej. Reguła 59 stanowi, że służby probacyjne, odpowiedzialne za nadzór nad osobami po zwolnieniu z więzienia, powinny współpracować z administracją więzienną, rodziną skazanego oraz społecznością lokalną, by przygotować jego powrót do społeczeństwa i wspierać reintegrację społeczną oraz zawodową po opuszczeniu zakładu karnego. Służby probacyjne muszą mieć zapewniony dostęp do osób pozbawionych wolności, aby skutecznie wspierać przygotowania do ich zwolnienia i planować działania resocjalizacyjne, zapewniając ciągłość wsparcia po wyjściu na wolność (Reguła 60). Po spełnieniu wszystkich obowiązków wynikających z wyroku, służby probacyjne mogą – jeśli pozwala na to prawo krajowe – oferować byłym skazanym dobrowolne wsparcie (aftercare), w celu wspierania dalszych

starań w zakresie społecznej readaptacji skazanych i przeciwdziałania recydywie (Reguła 62). Dokument podkreśla ogromne znaczenie rodziny oraz kładzie nacisk na podtrzymywanie kontaktów z najbliższymi. Zgodnie z Regułą 56 służby probacyjne powinny, w miarę możliwości i zgodnie z prawem krajowym, oferować wsparcie, poradnictwo i informacje rodzinom osób opuszczających zakłady karne, zarówno samodzielnie, jak i we współpracy z innymi instytucjami. Europejskie Reguły Probacyjne podkreślają, że pomoc postpenitencjarna powinna być kompleksowa, obejmować zarówno przygotowanie do zwolnienia, wsparcie po wyjściu na wolność, jak i dobrowolną pomoc po zakończeniu nadzoru. Szczególny nacisk położono na współpracę różnych instytucji oraz wsparcie rodzin skazanych.

Reguły Tokijskie z 1990 r. stanowią międzynarodowy standard dotyczący stosowania środków nieizolacyjnych wobec sprawców przestępstw. W zakresie pomocy postpenitencjarnej reguły te podkreślają konieczność wspierania osób opuszczających zakłady karne w reintegracji społecznej. Reguły Tokijskie zalecają, by władze miały do dyspozycji szeroki wachlarz alternatyw po odbyciu kary, aby unikać nadmiernej instytucjonalizacji i wspierać szybki powrót do społeczeństwa. Do takich rozwiązań należą: urlopy i domy przejściowe, zwolnienia warunkowe, praca lub nauka poza zakładem karnym, skrócenie kary, ułaskawienie. Istotne jest takie zbudowanie procesu wykonywania kary, aby jak najszybciej jak jest to możliwe następowало zwolnienie z instytucji izolacyjnej. Każda forma zwolnienia z zakładu karnego do programu nieizolacyjnego powinna być rozważana na jak najwcześniejszym etapie, aby ograniczyć negatywne skutki izolacji i ułatwić adaptację do życia na wolności. Reguły wskazują, że nadzór nad osobą objętą środkami nieizolacyjnymi ma na celu nie tylko kontrolę, ale przede wszystkim ograniczenie ryzyka powrotu do przestępstwa i wsparcie w reintegracji społecznej. Nadzór powinien być dostosowany do indywidualnych potrzeb i okresowo weryfikowany. W ramach pomocy postpenitencjarnej zaleca się udzielanie wsparcia: psychologicznego, społecznego, materialnego, ułatwianie nawiązywania i utrzymywania kontaktów ze społecznością lokalną. Reguły Tokijskie z 1990 r. podkreślają, że skuteczna pomoc postpenitencjarna jest kluczowa dla ograniczenia recydywy oraz ochrony społeczeństwa. Wskazują na konieczność indywidualnego podejścia, ciągłości wsparcia oraz współpracy różnych instytucji – zarówno publicznych, jak i pozarządowych – na etapie przygotowania do zwolnienia i po wyjściu na wolność.

Wytyczne ONZ dotyczące pomocy prawnej z 2012 r. to międzynarodowy instrument kompleksowo regulujący standardy w zakresie dostępu do pomocy prawnej, w tym również na etapie postpenitencjarnym. Wytyczne ONZ podkreślają, że osoby pozbawione wolności powinny mieć zapewniony dostęp do pomocy prawnej zarówno w trakcie odbywania kary, jak i po jej zakończeniu. Obejmuje to m.in. wsparcie przy wnioskach o przedterminowe zwolnienie, w ramach odwołań, skarg na warunki odbywania kary czy pomoc w uzyskaniu dokumentów i świadczeń po wyjściu na wolność. Po przyjęciu do zakładu karnego osoby powinny być informowane o przysługujących im prawach oraz możliwościach uzyskania pomocy prawnej na każdym etapie, w tym po opuszczeniu więzienia. Wytyczne ONZ z 2012 r. nakładają na państwa obowiązek zapewnienia kompleksowej, równej i skutecznej pomocy prawnej także na etapie postpenitencjarnym, obejmującej wsparcie w zakresie praw, reintegracji i ochrony przed dyskryminacją po opuszczeniu zakładu karnego. Pomoc ta powinna być realizowana we współpracy z różnymi instytucjami i dostosowana do indywidualnych potrzeb byłych skazanych.

Główne zasady i wytyczne płynące z rekomendacji i standardów międzynarodowych:

- Indywidualizacja wsparcia: Pomoc powinna być dostosowana do potrzeb, możliwości i sytuacji osobistej osoby opuszczającej zakład karny, z uwzględnieniem m.in. długości izolacji, relacji rodzinnych czy problemów zdrowotnych.
- Kompleksowość działań: Obejmuje wsparcie materialne (np. zakwaterowanie, żywność), psychologiczne, prawne, edukacyjne, zawodowe oraz pomoc w odbudowie więzi rodzinnych i społecznych.
- Współpraca instytucjonalna: Efektywność pomocy zwiększa współpraca państwa, samorządów, organizacji pozarządowych, kuratorów sądowych i innych podmiotów.
- Przygotowanie do zwolnienia: Proces readaptacji zaczyna się już w trakcie odbywania kary poprzez diagnozę potrzeb, programy resocjalizacyjne, edukację, szkolenia zawodowe i terapię.
- Zapobieganie stygmatyzacji: Ważnym elementem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i stygmatyzacji byłych więźniów, m.in. poprzez działania informacyjne i antydyskryminacyjne.

Międzynarodowe standardy tworzą spójny system wytycznych, który nakłada na państwa obowiązek zapewnienia byłym więźniom wszechstronnej pomocy postpenitencjarnej i wsparcia w procesie readaptacji społecznej. Celem tych działań jest umożliwienie samodzielnego, odpowiedzialnego życia na wolności oraz ograniczenie ryzyka powrotu do przestępczości.

2.2 Zgodność z dokumentami strategicznymi, innymi programami i Funduszami

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu⁸ (aktualizacja 2021–2027 z perspektywą do 2030 r.) jest dokumentem strategicznym przyjętym przez Radę Ministrów. Program ma na celu ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego poprzez działania systemowe, lokalne i międzysektorowe.

Osoby opuszczające jednostki penitencjarne zostały wskazane jako grupa szczególnego ryzyka społecznego. Program nie zawiera osobnego rozdziału dedykowanego tej grupie, ale uwzględnia ją w katalogu osób zagrożonych wykluczeniem. Wsparcie dla osób opuszczających zakłady karne powinno być realizowane w ramach istniejących struktur pomocy społecznej i ekonomii społecznej.

Ich sytuacja życiowa może stanowić przesłankę do udzielenia świadczeń z pomocy społecznej.

W ramach programu powinien zostać opracowany i wdrożony model pracy z osobami osadzonymi w zakładach penitencjarnych, pod kątem zapobiegania bezdomności po ich wyjściu na wolność przez:

- wspieranie współpracy instytucji pomocy społecznej oraz zakładów penitencjarnych w przygotowaniu osadzonych do wyjścia na wolność,
- zapobieganie bezdomności osób opuszczających instytucje –zakłady penitencjarne,
- placówki resocjalizacyjne, formy pieczy zastępczej poprzez programy zapewniające lokale mieszkalne

Program umożliwia tej grupie korzystanie z:

- świadczeń pieniężnych i niepieniężnych,

⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-przyjecia-krajowego-programu-przeciwdzialania-ubostwu-i-wykluczeniu-spoiecznemu-aktualizacja-2021-2027-z-perspektywa-do-roku-2030>
dostęp 15 lipca 2025 r.

- usług środowiskowych (np. asystentura, poradnictwo),
- wsparcia mieszkaniowego i żywnościowego,
- programów aktywizacji zawodowej i społecznej,
- wsparcia psychologicznego i terapeutycznego.

Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027⁹ (FERS) to jeden z kluczowych programów finansowanych ze środków Unii Europejskiej, mający na celu wspieranie rozwoju społecznego i gospodarczego Polski. Jest kontynuacją wcześniejszego programu POWER (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój)

Głównym założeniem projektu jest przygotowanie osób odbywających karę pozbawienia wolności do skutecznego powrotu na rynek pracy i do społeczeństwa po zakończeniu odbywania kary. Realizacja tego zadania opierać się będzie na podjęciu kompleksowych działań na rzecz poprawy motywacji więźniów oraz ich zdolności do podjęcia zatrudnienia. Będzie to miało wpływ na ich funkcjonowanie w społeczeństwie poprzez wzmocnienie potencjału zawodowego, eliminację występującego indywidualnie uzależnienia od hazardu patologicznego oraz wsparcie umiejętności ukierunkowanych na ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego.

Zgodnie z informacjami ze strony Służby Więziennej¹⁰, w ramach FERS zaplanowano działania w dwóch obszarach:

- organizacja szkoleń specjalistycznych dla kadry zarządzającej Służby Więziennej, co ma na celu podniesienie kompetencji w zakresie pracy z osobami osadzonymi.
- działania na rzecz dostępności i reintegracji społecznej osób pozbawionych wolności, co może obejmować m.in. wsparcie edukacyjne, zawodowe i psychologiczne dla osób przygotowujących się do opuszczenia jednostek penitencjarnych.

Program FERS koncentruje się na integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej, co wpisuje się w potrzeby tej grupy społecznej.

Zadania przewidziane w projekcie:

- podnoszenie kompetencji zawodowych osadzonych.
- zakupy sprzętu i materiałów dydaktycznych.
- utworzenie pracowni komputerowych oraz podnoszenia kompetencji cyfrowych osadzonych.
- zapobieganie zachowaniom związanym z uzależnieniem od patologicznego hazardu wśród osadzonych.
- działania Służby Więziennej z zakresu stosowania zasady dostępności.

W ramach tego programu 50.400 więźniów ma uzyskać wsparcie w ramach programu.

Fundusz Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywzięziennych Zakładów Pracy to państwowy fundusz celowy którego dysponentem jest Dyrektor Generalny Służby Więziennej.

⁹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/fers/> dostęp 15 lipca 2025 r.

¹⁰ <https://sw.gov.pl/strona/fundusze-europejskie-dla-rozwoju-spolecznego-2021-2027-fers> dostęp 15 lipca 2025 r.

Przychodami Funduszu Aktywizacji są:

- 1) wpłaty przywieźniennych zakładów pracy, w wysokości co najmniej 25% środków uzyskanych z tytułu zwolnień określonych w art. 6 ust. 1 i 2 ustawy o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności
- 2) środki pieniężne pochodzące ze spadków, zapisów, darowizn, dotacji, zbiorów i innych źródeł;
- 3) środki pieniężne pochodzące z potrącenia określonego w art. 125 § 1 kkw¹¹
- 4) środki finansowe pochodzące z tytułu opłat określonych w art. 110b kkw

Środki Funduszu przeznacza się - zgodnie z dyspozycją art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności - na finansowanie działań w zakresie resocjalizacji oraz wykonywania kary pozbawienia wolności, w szczególności na:

- tworzenie nowych miejsc pracy dla skazanych oraz ochronę istniejących,
- tworzenie w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej infrastruktury
- modernizację przywieźniennych zakładów pracy i ich produkcji,
- organizowanie nauki zawodu i doskonalenia zawodowego dla osób pozbawionych wolności,
- organizowanie szkolenia w zakresie aktywizacji zawodowej i umiejętności poszukiwania pracy.

3. Diagnoza

3.1 Cel i zakres analizy

Udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz im najbliższym to jedno z głównych zadań na które Dysponent Funduszu przeznacza środki finansowe. Pomoc postpenitencjarna świadczona jest przez zawodowych kuratorów sądowych, Służbę Więzienną oraz organizacje pozarządowe oferujące pomoc postpenitencjarną. Udzielanie pomocy osobom wychodzącym na wolność w znacznym stopniu może przyczynić się do wzmocnienia efektu podjętej resocjalizacji w jednostkach penitencjarnych.

Diagnoza stanowi podstawę Programu i obejmuje analizę danych statystycznych związanych ze środowiskiem penitencjarnym i postpenitencjarnym. Zawiera analizę sytuacji byłych skazanych i ich rodzin, efektywności dotychczasowych programów oraz potencjału CZSW, kuratorów i NGO.

3.2 Dane statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej

Centralny Zarząd Służby Więziennej jest organem wykonawczym Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, odpowiadającym za realizację jego zarządzeń i nadzór nad działaniem Służby Więziennej. Centralny Zarząd współpracuje z innymi strukturami Służby Więziennej, takimi jak zakłady karne i areszty śledcze. Do głównych zadań CZSW należy realizacja celów penitencjarnych, resocjalizacja skazanych, wykonywanie tymczasowego aresztowania i zapewnienie prawidłowego funkcjonowania systemu więziennego.

¹¹ Z wynagrodzenia za pracę przysługującego skazanemu potrąca się 7% na cele Funduszu określone w art. 43 § 8 oraz 51% na cele Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywieźniennych Zakładów Pracy utworzonego na podstawie art. 6a ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (Dz.U. z 2023 r. poz. 1559).

Na stronie <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka> Służba Więzienna zamieszcza statystyki w ujęciu miesięcznym, kwartalnym oraz rocznym. Dane w tej części programu zostały opracowane na podstawie tych statystyk.

Wyjaśnienie pojęć¹²:

Osadzony — określenie więźnia przebywającego w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, obejmujące zarówno skazanych, jak i tymczasowo aresztowanych, a także ukaranych.

Tymczasowo aresztowany — osoba podejrzana lub oskarżona o popełnienie przestępstwa, wobec której Sąd wydał postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Głównym celem środków zapobiegawczych jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania karnego. Oprócz tego występują dodatkowe przesłanki (cele) tymczasowego aresztowania – obawa ucieczki, matactwa, grożąca surowa kara, zagrożenie popełnieniem nowego przestępstwa

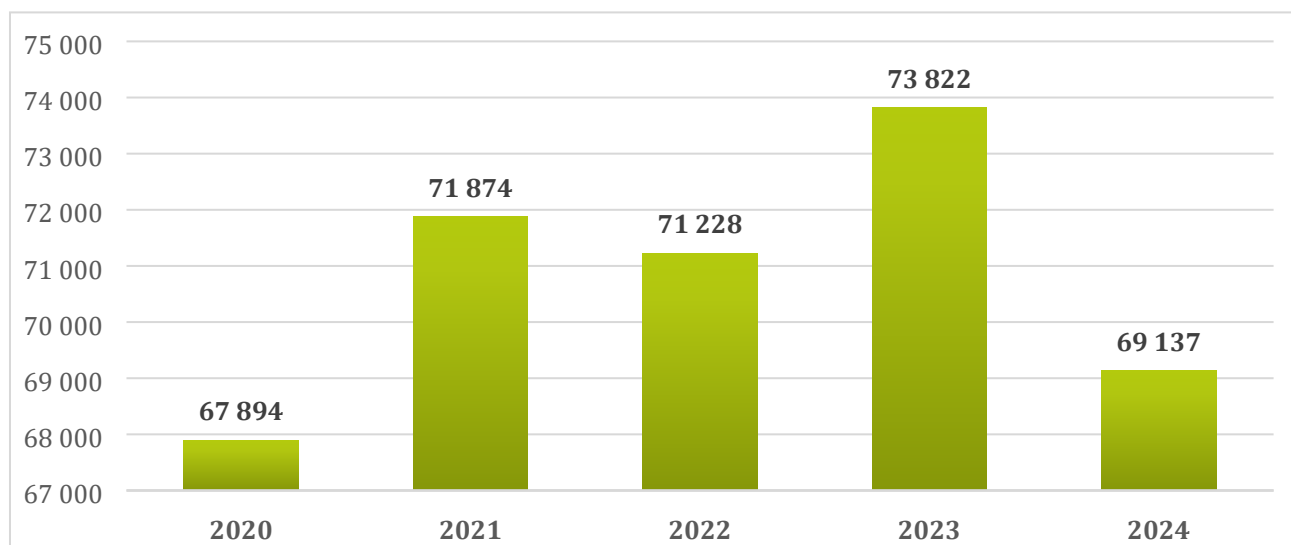
Skazany — osoba fizyczna, którą sąd w postępowaniu karnym, prawomocnym wyrokiem lub nakazem karnym, uznał winną popełnienia przestępstwa i wymierzył karę lub środek karny. Sprawca czynu karalnego posiada status skazanego od chwili uprawomocnienia się orzeczenia, przez całe postępowanie wykonawcze aż do zatarcia skazania.

Ukarany — osoba, której sądownie orzeczono karę w toku postępowania w sprawach o wykroczenia. W przypadku, gdy ukarany nie wywiązuje się z nałożonej kary innego rodzaju, Sąd orzeka zastępczą karę aresztu.

Recydywista — osoba dorosła skazana za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności lub zastępczą karę pozbawienia wolności lub ukarana za wykroczenia umyślne karą aresztu lub zastępczą karą aresztu, która uprzednio odbywała już takie kary lub karę aresztu wojskowego za umyślne przestępstwa lub wykroczenia.

¹² Główny Urząd Statystyczny, Osadzeni w zakładach karnych i aresztach śledczych, dostępne w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/wymiar-sprawiedliwosci/wymiar-sprawiedliwosci/osadzeni-w-zakladach-karnych-i-aresztach-sledczych,2,1.html>, [dostęp: 04.06.2025 r.]

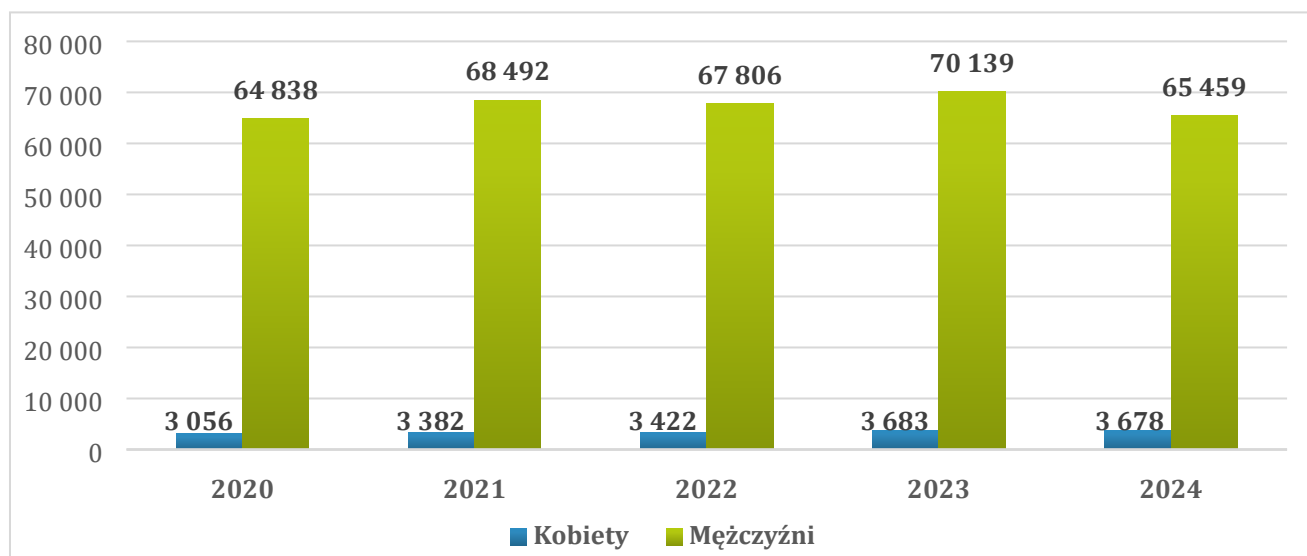
Wykres 1. Liczba osób przebywających w jednostkach penitencjarnych na terenie Polski w latach 2020 – 2024 (stan na 31 grudnia danego roku)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Rocznych informacji statystycznych opracowanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 16.05.2025 r.].

Wyżej przedstawiono liczbę osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w latach 2020 – 2024. Należy zauważyć, że liczba ww. osób na przestrzeni badanego okresu utrzymywała się na podobnym poziomie. Najwięcej osób przebywało w 2023 r. (73.822), natomiast najmniej w 2020 r. (67.894), co mogło być spowodowane wybuchem pandemii COVID-19 na świecie. W 2024 r. liczba osadzonych zauważalnie zmalała w porównaniu do 2023 r. Z 73.822 do 69.137 (spadek o 4.685 osadzonych). Jest to wynik nowej polityki resortu sprawiedliwości polegającej m.in. na zmianach legislacyjnych w zakresie Systemu Dozoru Elektronicznego polegającej na uproszczeniu procedur oraz rosnącej liczby Warunkowych Przedterminowych Zwolnień.

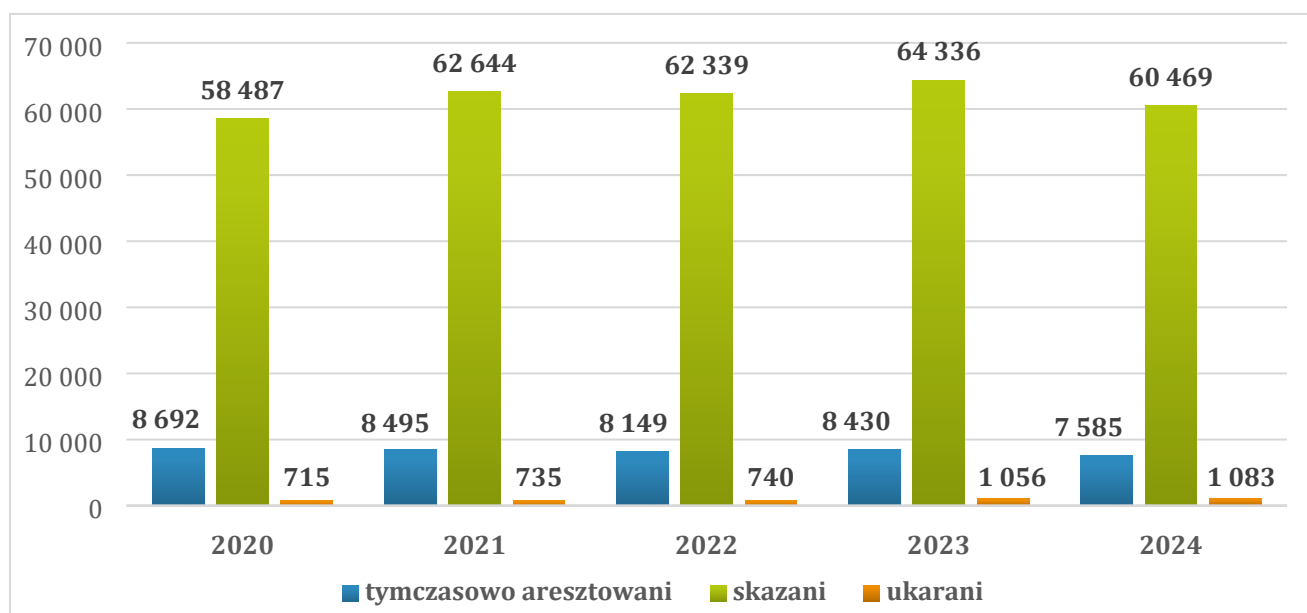
Wykres 2. Struktura osadzonych kobiet i mężczyzn w latach 2002 – 2024 (stan na 31 grudnia danego roku)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Rocznych informacji statystycznych opracowanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 10.06.2025 r.]

We wszystkich zbadanych latach mężczyźni stanowili zdecydowaną większość osób osadzonych (często powyżej 95%). Kobiety stanowią niewielką liczbę osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych. Odsetek kobiet wśród osadzonych wzrósł z około 4,5% w 2020 r. do około 5,3% w 2024 r. Choć liczbowo to niewielka zmiana, procentowo widać systematyczny wzrost.

Wykres 3. Ogólna liczba tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych w latach 2020 – 2024 (stan na 31 grudnia danego roku)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Rocznych informacji statystycznych opracowanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 10.06.2025 r.]

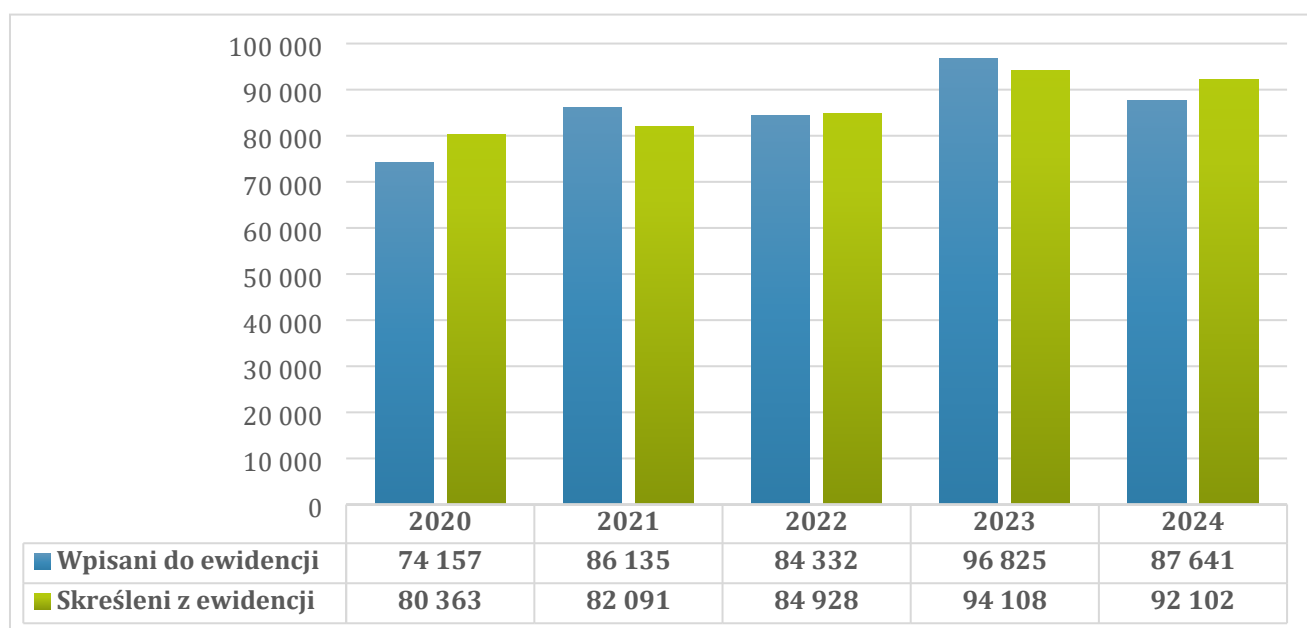
Dane przedstawione na wykresie 3 wskazują na dominację liczby skazanych nad tymczasowo aresztowanymi oraz ukaranymi.

W analizowanym okresie skazani stanowili najliczniejszą kategorię osób przebywających w jednostkach penitencjarnych. Ich liczba znacząco wzrosła z 58.487 w roku 2020 do poziomu 64.336 w roku 2023. W 2024 roku odnotowano jednak spadek do poziomu 60.469, co może świadczyć o stabilizacji orzecznictwa lub modyfikacji polityki karnej.

Liczba osób tymczasowo aresztowanych utrzymywała się na stosunkowo stabilnym poziomie, jednak z zauważalną tendencją spadkową. W 2020 r. wyniosła ona 8.692, a w 2024 spadła do 7.585. Spadek ten może być wynikiem wzrostu stosowania alternatywnych środków zapobiegawczych, takich jak dozór policyjny czy poręczenia majątkowe, a także działań mających na celu ograniczenie nadużywania tymczasowego aresztowania.

Najmniej liczną kategorią w analizowanym okresie byli ukarani, jednak ich liczba znacząco wzrosła w latach 2023–2024. W latach 2020–2022 utrzymywała się ona na niskim poziomie (od 715 do 740 osób rocznie), natomiast w 2023 wzrosła do 1.056, a w 2024 osiągnęła 1.083 osoby. Ten trend może świadczyć o rosnącym znaczeniu kar nieizolacyjnych, takich jak grzywny, prace społeczne czy dozór elektroniczny, w odpowiedzi na potrzebę odciążenia zakładów karnych i promowania efektywnych form resocjalizacji.

Wykres 4. Ruch osadzonych w jednostkach penitencjarnych w latach 2020-2024

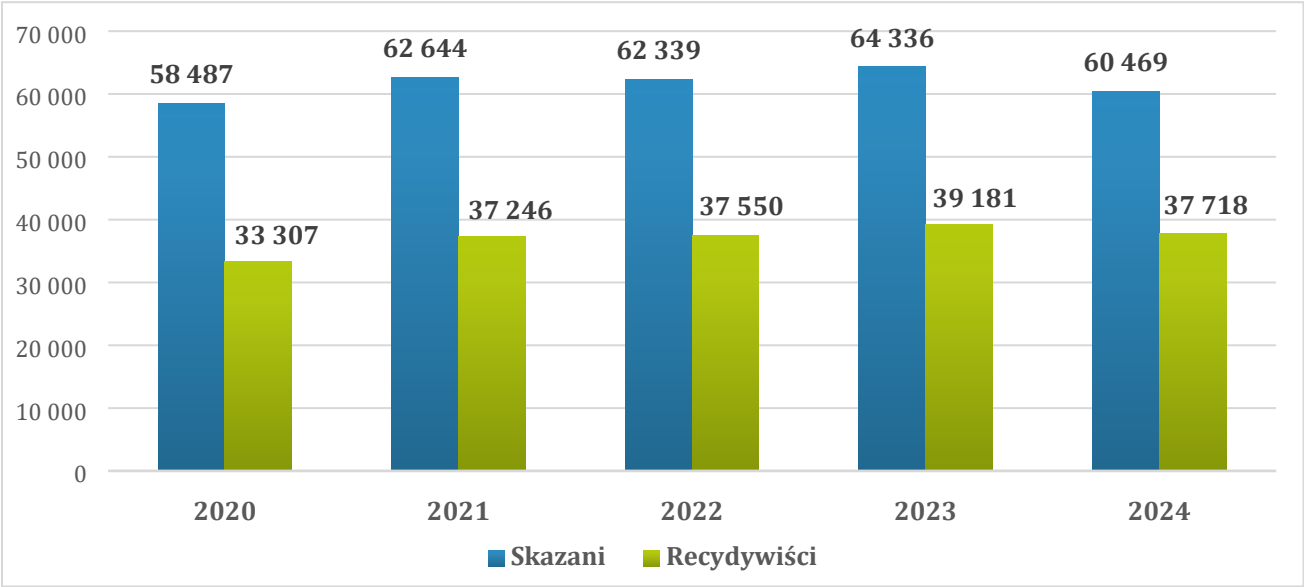
Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Rocznych informacji statystycznych opracowanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 26.05.2025 r.].

Ruch osadzonych w jednostkach penitencjarnych to termin określający proces przemieszczania się osadzonych (skazanych, tymczasowo aresztowanych, osób ukaranych karą aresztu) do i z jednostek penitencjarnych, zgodnie z prawem. Obejmuje on zarówno przyjmowanie nowych osadzonych, jak i zwalnianie tych, którzy zakończyli odbywanie kary lub mają prawo do wyjścia na wolność.

Liczba osób wpisanych do ewidencji zakładów karnych rosła w latach 2020–2023. W 2020 r. wyniosła ona 74.157, by osiągnąć szczyt na poziomie 96.825 w roku 2023. W 2024 r. odnotowano spadek do

poziomu 87.641. Liczba osób skreślonych z ewidencji również rośnie w analizowanym okresie: z 80.363 w 2020 r. do 94.108 w 2023 r. i 92.102 w 2024 r. W 2023 r. po raz pierwszy w analizowanym okresie liczba wpisanych do ewidencji (96.825) przekroczyła liczbę skreślonych (94.108). W pozostałych latach przeważała tendencja odwrotna – system penitencjarny cechowała przewaga skreśleń, co sugeruje zmniejszanie przeludnienia oraz zwiększenie rotacji.

Wykres 5. Liczba skazanych i skazanych recydywistów ogółem w latach 2020 – 2024

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Rocznych informacji statystycznych opracowanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.06.2025 r.]

Powyższy wykres przedstawia liczbę skazanych ogółem oraz liczbę skazanych recydywistów w latach 2020 – 2024. Podkreślenia wymaga, że osoby skazane stanowią największą grupę wszystkich osób osadzonych. Liczba osób ponownie skazanych utrzymywała się na podobnym poziomie na przestrzeni 5 badanych lat. Najwięcej recydywistów było w 2023 r. (39.181 osób), najmniej w 2020 r. (33.307 osób). Może to wynikać z faktu, że ustawą z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600 z późn. zm.) zmieniono art. 64 kk. Należy zauważyć, że jedną z przyczyn powrotu do przestępstwa są trudności ze znalezieniem pracy. Osoby z przeszłością kryminalną często napotykają problemy w znalezieniu legalnej pracy z powodu piętna związanego z ich przeszłością. Brak dochodów i perspektyw zawodowych może prowadzić do recydywy. Statystyki dotyczące recydywy (powrotu do przestępstwa) wskazują, że jest to istotny problem, szczególnie w kontekście resocjalizacji i efektywności systemu karnego. W badanym okresie recydywiści stanowili ponad 50% wszystkich skazanych. W celu zmniejszenia recydywy istotne jest zapewnienie wsparcia postpenitencjarnego, edukacji, resocjalizacji, oraz wsparcia społecznego.

SKAZANE OSOBY DOROSŁE W PIERWSZEJ INSTANCJI W SĄDACH REJONOWYCH ORAZ SKAZANI POPRZEDNIO KARANI W LATACH 2021-2024*		
	SKAZANI POPRZEDNIO KARANI	Skazani w warunkach art. 65 kk

		razem	w tym recydywiści			
Rok skazania	Skazani ogółem		art. 64 § 1 kk ¹³	art. 64 § 2 kk ¹⁴	art. 64a kk ¹⁵	
2021	271 659	101 485	14 907	1 272		416
2022	267 419	99 086	14 289	1 184		343
2023	252 652	94 643	13 691	1 090	3	416
2024	229 162	86 351	13 826	1 059	1	362

*/ Źródło danych: sprawozdanie MS-S6 w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji w SR

W analizowanym okresie w wyrokach wydawanych w sądach rejonowych widoczny jest systematyczny spadek liczby skazanych ogółem, jak również osób poprzednio karanych. Szczególnie zauważalny jest spadek skazań w ramach recydywy (art. 64 § 1 i § 2 kk), choć w 2024 roku nastąpił niewielki wzrost w § 1. Skazania w warunkach art. 65 kk wykazały wzrost w 2023 roku, po czym ponownie spadły w 2024. Liczba skazań z art. 64a kk była znikoma i w ostatnim roku niemal całkowicie zanikła.

SKAZANE OSOBY DOROSŁE W PIERWSZEJ INSTANCJI W SĄDACH OKRĘGOWYCH ORAZ SKAZANI POPRZEDNIO KARANI W LATACH 2021-2024*			
	SKAZANI POPRZEDNIO KARANI		Skazani w warunkach art. 65 kk.
	razem	w tym recydywiści	

¹³ Art. 64 § 1 Jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

¹⁴ Art. 64 § 2 Jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w § 1 lub art. 64a, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

¹⁵ Art. 64a Jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub

Rok skazania	Skazani ogółem		art. 64 § 1 kk	art. 64 § 2 kk	art. 64a kk	
2021	7 787	1 458	254	140		1 143
2022	8 286	1 702	259	202	177	1 408
2023	7 630	1 579	249	131	122	1 083
2024	7 824	252	162	145	1	1 356

*/ Źródło danych: sprawozdanie MS-S6 w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji w SR

takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.

Z kolei w wyrokach wydanych przez sądy okręgowe w 2023 roku nastąpił wyraźny spadek skazań w porównaniu do roku 2022, szczególnie w zakresie art. 64 § 2 kk. W 2024 roku liczba skazanych ogółem nieznacznie wzrosła, jednak towarzyszył temu dalszy spadek recydywy (art. 64 § 1 kk). Skazania z art. 64a kk również cechowały się tendencją spadkową, a w 2024 roku niemal zanikły, co może świadczyć o marginalnym zastosowaniu tego przepisu. Z kolei skazania w warunkach art. 65 kk wzrosły o ponad 25%.

Mapa 1. Rozmieszczenie jednostek organizacyjnych służby więziennej na mapie Polski (stan na czerwiec 2025 r.)

Źródło: opracowanie Służby Więziennej.

Obecnie na terenie Polski działa 11 Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej (OISW), które są terenowymi jednostkami organizacyjnymi Centralnego Zarządu Służby Więziennej (CZSW). Każdy z nich nadzoruje zakłady karne i areszty śledcze na terenie swojego okręgu.

Aktualna lista Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej:

1. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Bydgoszczy
2. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Katowicach
3. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Koszalinie
4. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie
5. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Lublinie
6. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Łodzi

7. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Olsztynie
8. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Opolu
9. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu
10. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Rzeszowie
11. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Warszawie

Więcej informacji na temat struktury i jednostek podległych poszczególnym inspektoratom można znaleźć na oficjalnej stronie Służby Więziennej: <https://sw.gov.pl/strona/struktura-sw>.

Tabela 1. Osadzeni przebywający w poszczególnych okręgach¹⁶ w latach 2020 – 2024 (stan na 31 grudnia danego roku)

Nazwa okręgu	2020	2021	2022	2023	2024
Ogółem	67 894	71 874	71 228	73 822	69 137
Bydgoszcz	5 416	5 880	7 301	7 743	9 494
Katowice	6 501	6 878	7 494	7 423	7 974
Koszalin	3 123	3 453	7 308	7 464	7 328
Kraków	5 045	5 307	4 783	4 787	4 899
Lublin	4 073	4 331	5 481	5 659	3 978
Łódź	4 016	4 267	6 826	6 878	5 327
Olsztyn	3 820	4 035	6 939	7 154	6 485
Opole	3 728	4 191	7 702	7 791	7 554
Poznań	5 317	5 426	7 033	7 466	5 602
Rzeszów	2 896	3 154	4 892	5 148	3 239
Warszawa	6 209	6 302	5 469	6 309	7 257
Białystok	3 276	3 452			
Gdańsk	4 127	4 415			
Szczecin	3 975	4 208			
Wrocław	6 372	6 575			

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Miesięcznych informacji statystycznych przygotowywanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka>, [dostęp: 26.05.2025 r.]

¹⁶ Do końca 2021 r. funkcjonowało 15 Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej (OISW)

Najwięcej osadzonych przebywało w poszczególnych okręgach w danym roku:

- 2024: Bydgoszcz – 9.494
- 2023: Bydgoszcz – 7.743
- 2022: Opole – 7.702
- 2021: Katowice – 6.878
- 2020: Katowice – 6.501.

Okręg Bydgoszcz odnotował znaczący wzrost liczby osadzonych — z 5.416 w 2020 roku do aż 9.494 w 2024 roku. To największy wzrost spośród wszystkich okręgów w tym okresie. Jest to spowodowane likwidacją okręgu Gdańsk od 2022 r.

Najmniej osadzonych przebywało w okręgu Rzeszowskim. Choć notowano wzrosty, to nadal pozostaje najniżej w zestawieniu:

- 2024: Rzeszów – 3.239
- 2023: Rzeszów – 5.148
- 2022: Rzeszów – 4.892
- 2021: Rzeszów – 3.154
- 2020: Rzeszów – 2.896

Tabela 2. Powszechność zatrudnienia i wskaźnik bezrobocia skazanych i ukaranych w latach 2020 – 2024 (stan na 31 grudnia danego roku)

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Skazani i ukarani ogółem	59 202	63 379	63 079	65 392	61 552
Zatrudnienie odpłatne i nieodpłatne	28 762	36 087	39 998	40 685	32 465
% powszechności zatrudnienia	48,6%	56,9%	63,4%	62,2%	52,7%
% powszechności zatrudnienia w populacji kwalifikujących się do pracy	b.d.	b.d.	b.d.	96,4%	90,3%
Niezatrudnieni z braku pracy	10 167	5 504	1 588	1 505	3 485
Wskaźnik bezrobocia w %	17,2%	8,7%	2,5%	2,3%	5,7%

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Miesięcznych informacji statystycznych przygotowywanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka>, [dostęp: 26.05.2025 r.]

Przychody Funduszu pochodzą m.in. z części wynagrodzeń osób osadzonych, które wykonują odpłatną pracę (do 2017 r. potrącenie wynosiło 10% całego wynagrodzenia, aktualnie jest to 7%). Należy dodać,

że nie wszyscy osadzeni mogą podjąć się pracy zarobkowej. Aby było to możliwe muszą uzyskać zgodę dyrektora jednostki penitencjarnej. Praca wykonywana przez skazanych jest jednym ze sposobów resocjalizacji osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych, i szansą na spłatę np. zasądzonych alimentów lub wsparcie rodziny w trudnej sytuacji finansowej.

Na koniec 2024 r. liczba skazanych i ukaranych wynosiła 61.552 osoby¹⁷, z czego 32.465 osób wykonywało pracę. W porównaniu do początku badanego okresu, czyli roku 2020 nastąpił wzrost zatrudnienia 4,1 p. p. Z tabeli można odczytać, że w latach 2020 – 2023 wskaźnik bezrobocia w jednostkach penitencjarnych systematycznie malał, natomiast w 2024 r. wzrósł z 2,3% w 2023 r. do 5,7%. Jak wskazuje praca IWS pod nazwą *Analiza Programu Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości* z grudnia 2022 r. wśród osób osadzonych występuje ogólna niechęć do podejmowania pracy ze względu na niskie wynagrodzenie lub jego całkowity brak.

Tabela 3. Liczba świadczeń udzielona przez Centralny Zarząd Służby Więziennej ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024

Rodzaj świadczenia	Liczba świadczeń					Suma liczby świadczeń udzielonych w latach 2020-2024
	2020	2021	2022	2023	2024	
Ogółem	96 248	97 670	81 528	85 559	86 671	447 676
Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych	11	5	7	2	2	27
Okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych	71	59	48	20	10	208
Poradnictwo prawne, promocja zatrudnienia, aktywizacja zawodowa	287	206	152	239	153	1 037
Szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe	758	1 903	2 281	2 657	2 856	10 455
Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom	9 493	10 067	9 012	10 571	10 276	49 419

¹⁷ nie ujęto osób tymczasowo aresztowanych 7 585

Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej	18 310	17410	18 507	20164	23 298	97 689
Specjalistyczne leczenie lub rehabilitacja lecznicza	3	2	7	7	3	22
Transport specjalny, przejazd do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy	157	182	161	204	219	923
Uzyskiwanie dowodów osobistych lub innych dokumentów	4 648	6 921	6 266	6 649	6 585	31 069
Badania specjalistyczne niezbędne do kwalifikowania do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	241	291	310	206	36	1 084
Grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	0	4	0	0	11	15
Promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych	1	0	0	1	0	2
Pomoc rzeczowa	38676	37761	23594	19700	18125	137 856
Pomoc pieniężna	23592	22859	21183	25139	25097	117 870

Zestawienie pokazuje różnorodność form wsparcia dla osób opuszczających zakłady karne oraz ich skalę w ostatnich 5 latach.

Łącznie w latach 2020–2024 udzielono 447.676 świadczeń. Najwięcej świadczeń odnotowano w roku 2021 (97.670), najmniej w 2022 (81.528). Po spadku liczby udzielonych świadczeń w 2022 roku liczba świadczeń stopniowo wzrasta.

Do najczęstszych formy pomocy w latach 2020-2024 należały:

- pomoc rzeczowa 137.856 świadczeń
- pomoc pieniężna 117.870 świadczeń
- zakup materiałów, narzędzi (...) 97.689 świadczeń
- programy społeczne (np. przeciwdziałanie agresji) 49.419 świadczeń

- kursy i szkolenia zawodowe 10.455 świadczeń.

Pomoc rzeczowa i pieniężna stanowią ponad połowę wszystkich świadczeń — wskazuje to na duże potrzeby w zakresie podstawowego wsparcia po wyjściu z zakładu karnego.

Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej jest trzecim najczęściej finansowanym obszarem, co może sugerować intensywne działania w kierunku przygotowania skazanych do pracy i udziału w programach reintegracyjnych.

Programy społeczne oraz szkolenia zawodowe świadczą o rosnącym znaczeniu długofalowej readaptacji.

Pomoc w ramach zadania *Szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe* była intensywnie rozwijana — nastąpił znaczący wzrost liczby kursów z 758 (2020) do 2.856 (2024). Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom utrzymują się na wysokim poziomie przez cały okres (około 10 tys. rocznie). Zauważalny jest wzrost położenia nacisku na rehabilitację społeczną i zawodową — działania wspierające reintegrację skazanych stają się coraz istotniejszym komponentem.

Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych jest bardzo rzadką formą pomocy udzielanej przez Służbę Więzienną tylko 27 przypadków w 5 lat. Rzadką formą udzielanej pomocy są również *Okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych* - tylko 208 świadczeń. W związku z tym, że mieszkalnictwo pozostaje słabo wspieranym obszarem, to może wpływać na skuteczność readaptacji.

Regularna liczba świadczeń rocznie uzyskiwana w ramach zadania *Uzyskiwanie dowodów osobistych* lub innych dokumentów (ok. 6–7 tys. rocznie) wskazuje na systemowe podejście Służby Więziennej do załatwiania formalnych dokumentów.

Tabela 4. Wartość udzielonej pomocy przez Centralny Zarząd Służby Więziennej ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024

Rodzaj świadczenia	Wartość udzielonej pomocy (w zł.)					Suma wartości udzielonej pomocy w latach 2020-2024 (w zł)
	2020	2021	2022	2023	2024	2020-2024
Ogółem	8 622 246,00	10 163 239,00	11 058 572,00	12 993 010,00	14 591 148,00	57 428 215,00
Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych	20 400,00	2 190,00	6 000,00	1 000,00	4 300,00	33 890,00
Okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych	10 438,00	8 987,00	11 719,00	4 879,00	1 799,00	37 822,00
Poradnictwo prawne, promocja zatrudnienia, aktywizacja zawodowa	27 617,00	18 990,00	15 611,00	21 487,00	17 904,00	101 609,00
Szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe	1 171 425,00	3 105 330,00	4 392 838,00	5 535 713,00	6 198 905,00	20 404 211,00

Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom	1 053 569,00	1 206 961,00	956 100,00	1 054 947,00	1 175 753,00	5 447 330,00
Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej	2 222 988,00	1 790 338,00	1 654 807,00	1 910 943,00	2 439 620,00	10 018 696,00
Specjalistyczne leczenie lub rehabilitacja lecznicza	2 800,00	242,00	1 170,00	1 587,00	1 010,00	6 809,00
Transport specjalny, przejazd do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy	85 939,00	101 547,00	90 997,00	129 379,00	158 627,00	566 489,00
Uzyskiwanie dowodów osobistych lub innych dokumentów	85 415,00	136 549,00	148 980,00	172 402,00	190 462,00	733 808,00
Badania specjalistyczne niezbędne do kwalifikowania do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	9 770,00	12 855,00	18 623,00	16 170,00	3 366,00	60 784,00

Grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	0,00	20,00	0,00	0,00	406,00	426,00
Promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych	2,00	0,00	0,00	400,00	0,00	402,00
Pomoc rzeczowa	1 478 307,00	1 560 076,00	1 557 755,00	1 670 274,00	1 592 522,00	7 858 934,00
Pomoc pieniężna	2 453 576,00	2 219 155,00	2 203 973,00	2 473 830,00	2 806 474,00	12 157 008,00

Na podstawie danych dotyczących łącznej wartości świadczeń finansowych udzielanych w ramach wsparcia readaptacyjnego, wyłania się kilka istotnych obserwacji. Łączna wartość świadczeń w latach 2020–2024 wyniosła: 57.428.215,00 zł. Nastąpił systematyczny wzrost wartości pomocy w 2020 wyniósł 8.622.246,00 zł a w 2024 aż 14.591.148,00 zł.

Na pomoc udzieloną w latach 2020 – 2024 Centralny Zarząd Służby Więziennej przeznaczył środki z Funduszu Sprawiedliwości w wysokości 57.428.215,00 zł. Największą część przeznaczono na szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe (20.404.211,00 zł), pomoc pieniężną (12.157.008,00 zł) oraz zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych do realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej (10.018.696,00 zł). Natomiast najmniej na promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych (402,00 zł) oraz grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej (426,00 zł).

Tabela 5. Suma liczby świadczeń i wartości udzielonej pomocy przez Centralny Zarząd Służby Więziennej ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024

Rodzaj świadczenia	Suma liczby świadczeń udzielonych w latach 2020-2024	Suma wartości udzielonej pomocy w latach 2020-2024 (w zł)
	2020-2024	2020-2024
Ogółem	447 676	57 428 215,00
Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych	27	33 890,00
Okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych	208	37 822,00
Poradnictwo prawne, promocja zatrudnienia, aktywizacja zawodowa	1 037	101 609,00
Szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe	10 455	20 404 211,00
Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom	49 419	5 447 330,00
Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej	97 689	10 018 696,00
Specjalistyczne leczenie lub rehabilitacja lecznicza	22	6 809,00
Transport specjalny, przejazd do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy	923	566 489,00
Uzyskiwanie dowodów osobistych lub innych dokumentów	31 069	733 808,00
Badania specjalistyczne niezbędne do kwalifikowania do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	1 084	60 784,00
Grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	15	426,00
Promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych	2	402,00
Pomoc rzeczowa	137 856	7 858 934,00
Pomoc pieniężna	117 870	12 157 008,00

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Statystyki rocznej sporządzonej przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dostępnej w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 19.05.2025 r.]

Dla lepszego zobrazowania z jakich kategorii pomocy najczęściej korzystają osoby przebywające w jednostkach penitencjarnych oraz wychodzące na wolność opracowano Tabelę 5, w której ujęto wszystkie rodzaje świadczeń oferowane przez Służbę Więzienną. W latach 2020 – 2024 pomoc skupiała się przede wszystkim na pomocy rzeczowej (137.856 świadczeń) oraz pieniężnej (117.870 świadczeń). Osoby wychodzące na wolność zazwyczaj nie posiadają żadnych środków do życia, więc jednorazowa doraźna pomoc w postaci gotówki czy pomocy rzeczowej jest niemal pierwszą potrzebą byłego skazanego.

3.3 Dane statystyczne kuratorów sądowych

W latach 2020 – 2024 kuratorzy sądowi mieli do dyspozycji 26% środków Funduszu Sprawiedliwości przeznaczonych na pomoc postpenitencjarną.

Dane statystyczne na temat działalności kuratorów gromadzone są w cyklach półrocznych i rocznych, narastająco, kumulatywnie za pośrednictwem sprawozdań MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej poprzez system informatyczny dedykowany dla potrzeb sprawozdawczości statystycznej.

Począwszy od 2024 roku sprawozdania MS-S40 zamieszczone są na ogólnodostępnym portalu Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości (ISWS) pod linkiem: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/>.

Na portalu ISWS dostępne są również wzory formularzy sprawozdań statystycznych obowiązujące dla danego okresu sprawozdawczego (<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/wzory-formularzy/>) i objaśnienia do tych wzorów.

Tabela 6. Liczba osób, którym udzielono pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości przez kuratorów sądowych oraz wysokość świadczonej pomocy w latach 2020 – 2024

Wyszczególnienie	Liczba wniosków o udzielenie pomocy		Liczba osób, którym udzielono pomocy			Wydatkowanie środków z funduszu pomocy postpenitencjarnej							
	złożonych	uwzględnionych				(w złotych)							
			razem (kol. 4+5)	na wniosek	z urzędu	razem	świadczenia pieniężne	bony	finansowanie zakupów żywności, odzieży, leków, itp.	opłacanie czynszu, tymczasowego zakwaterowania	pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego	Inne	
						(kol. 7 do 12)							
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
2020													
Razem (w.01 = w.02 do 04)	17 377	16 034	15 219	14 948	271	5 051 396,09	1 703 922,56	2 355 620,18	726 798,31	152 955,98	20 414,39	91 684,67	
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	544	438	415	386	29	242 133,09	69 554,68	79 300,00	33 330,83	48 518,51	855,39	10 573,68	
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	16 721	15 489	14 686	14 454	232	4 765 347,95	1 620 867,88	2 261 429,21	681 496,48	101 962,68	19 559,00	80 032,70	
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	112	107	118	108	10	43 915,05	13 500,00	14 890,97	11 971,00	2 474,79	0,00	1 078,29	
2021													
Razem (w.01 = w.02 do 04)	18 472	17 067	16 865	16 546	319	5 661 826,94	2 149 491,09	2 606 915,43	699 884,39	108 122,16	21 624,00	75 789,87	
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	605	516	500	471	29	244 516,65	113 866,86	83 992,10	28 865,00	7 172,87	1 790,00	8 829,82	
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	17 801	16 489	16 297	16 012	285	5 378 540,02	2 020 524,23	2 514 723,33	661 303,69	99 069,72	19 834,00	63 085,05	
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	66	62	68	63	5	38 770,27	15 100,00	8 200,00	9 715,70	1 879,57	0,00	3 875,00	
2022													
Razem (w.01 = w.02 do 04)	20 174	18 750	17 708	17 434	274	6 667 596,87	2 604 988,28	3 096 144,92	763 997,71	102 551,98	31 223,13	68 690,85	
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	691	641	578	537	41	349 101,46	156 355,25	122 750,00	44 688,25	10 831,11	2 442,05	12 034,80	
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	19 387	18 014	17 024	16 798	226	6 277 906,41	2 440 903,03	2 956 004,92	708 133,46	88 327,87	28 781,08	55 756,05	
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	96	95	106	99	7	40 589,00	7 730,00	17 390,00	11 176,00	3 393,00	0,00	900,00	
2023													
Razem (w.01 = w.02 do 04)	22 480	20 701	19 563	19 276	287	7 339 557,49	2 762 775,30	3 496 505,79	896 156,00	96 232,56	21 284,81	66 603,03	
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	796	738	659	622	37	393 763,76	170 719,05	154 040,00	47 172,95	10 621,22	400,00	10 810,54	
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	21 579	19 865	18 794	18 558	236	6 896 972,12	2 577 368,92	3 323 146,79	837 668,99	83 889,34	20 884,81	54 013,27	
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	105	98	110	96	14	48 821,61	14 687,33	19 319,00	11 314,06	1 722,00	0,00	1 779,22	
2024													
Razem (w.01 = w.02 do 04)	22 862	20 885	19 602	19 379	223	8 232 362,62	3 337 244,55	3 860 522,86	834 691,33	129 699,15	14 779,00	55 425,73	
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	619	571	531	496	35	346 748,05	148 652,00	134 010,00	40 835,30	14 166,14	1 140,00	7 944,61	
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	22 111	20 188	18 931	18 757	174	7 827 963,08	3 175 431,55	3 695 972,86	785 006,54	113 599,01	13 639,00	44 314,12	
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	132	126	140	126	14	57 651,49	13 161,00	30 540,00	8 849,49	1 934,00	0,00	3 167,00	

Źródło: dane przygotowane przez Departament Analiz i Strategii w Ministerstwie Sprawiedliwości

Tabela 6 przedstawia dane w zakresie liczby wniosków o dzielenie pomocy, liczby osób, którym udzielono pomocy oraz kwoty przeznaczone na ww. pomoc z podziałem na rodzaj udzielonej pomocy oraz status osoby, która tą pomoc otrzymała od kuratora sądowego w latach 2020 – 2024. Dla lepszego zobrazowania sytuacji poniżej zostaną wyciągnięte poszczególne dane z Tabeli 6.

Tabela 7. Liczba wniosków o udzielenie pomocy, liczba osób, którym udzielono pomocy oraz wartość udzielonej pomocy ogółem przez kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024

Rok	Liczba wniosków o udzielenie pomocy	Liczba osób, którym udzielono pomocy	Wartość udzielonej pomocy ogółem [w zł]
2020	17 377	15 219	5 051 396,09
2021	18 472	16 865	5 661 826,94
2022	20 174	17 708	6 667 596,87
2023	22 480	19 563	7 339 557,49
2024	22 862	19 602	8 232 362,62

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Tabeli 6.

Na podstawie Tabeli 6 sporządzonej w Ministerstwie Sprawiedliwości¹⁸ pozyskano podstawowe dane na temat pomocy udzielanej przez kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024. Z przedstawionych danych wynika, że zarówno w zakresie liczby wniosków, liczby osób jak i samej wartości udzielonej pomocy zauważalna jest rok do roku tendencja wzrostowa. Liczba wniosków o udzielenie pomocy wzrosła 17.377 w 2020 r. do 22.862 w 2024 r. w ciągu 5 lat. Największy roczny wzrost wystąpił między 2021 r. a 2022 r. Nastąpiło znaczne zwiększenie liczby osób, którym udzielono pomocy z 15.219 w 2020 r. do 19.602 w 2024 r. Wydatki z funduszu pomocy postpenitencjarnej w zakresie pomocy udzielanej przez kuratorów sądowych wzrosły z 5,05 mln zł w 2020 r. do 8,23 mln zł w 2024 r. W 2020 r. kuratorzy sądowi udzielili pomocy 15.219 osobom na łączną kwotę 5.051.396,09 zł, natomiast w 2024 r. były to już 19.602 osoby na łączną kwotę 8.232.362,62 zł (wzrost o niespełna 40%).

¹⁸ przez Departament Analiz i Strategii

Tabela 8. Wartość pomocy udzielonej przez kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024 z podziałem na rodzaj pomocy (w zł)

Wydatkowanie środków z funduszu pomocy postpenitencjarnej							
(w złotych)							
razem	świadczenia pieniężne	bony	finansowanie zakupów żywności, odzieży, leków, itp.	opłacanie czynszu, tymczasowego zakwaterowania	pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego	Inne	
(kol. 7 do 12)							
6	7	8	9	10	11	12	
2020							
5 051 396,09 zł	1 703 922,56 zł	2 355 620,18 zł	726 798,31 zł	152 955,98 zł	20 414,39 zł	91 684,67 zł	
2021							
5 661 826,94 zł	2 149 491,09 zł	2 606 915,43 zł	699 884,39 zł	108 122,16 zł	21 624,00 zł	75 789,87 zł	
2022							
6 667 596,87 zł	2 604 988,28 zł	3 096 144,92 zł	763 997,71 zł	102 551,98 zł	31 223,13 zł	68 690,85 zł	
2023							
7 339 557,49 zł	2 762 775,30 zł	3 496 505,79 zł	896 156,00 zł	96 232,56 zł	21 284,81 zł	66 603,03 zł	
2024							
8 232 362,62 zł	3 337 244,55 zł	3 860 522,86 zł	834 691,33 zł	129 699,15 zł	14 779,00 zł	55 425,73 zł	
Suma za lata 2020-2024							
32 952 740,01 zł	12 558 421,78 zł	15 415 709,18 zł	3 921 527,74 zł	589 561,83 zł	109 325,33 zł	358 194,15 zł	

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Tabeli 6.

Z tabeli 6 wynika, że kuratorzy sądowi najwięcej środków z Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024 przeznaczyci na pomoc w postaci bonów (15.415.709,18 zł) oraz świadczenia pieniężne (12.558.421,78 zł). Natomiast najmniej na pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego (109.325,33 zł) oraz inne tj. świadczenia nie wymienione nigdzie indziej (358.194,15 zł).

Do tej pory dane dotyczące wydatkowania środków z funduszu pomocy postpenitencjarnej w sprawozdaniu MS – S40 r. były zbierane w podziale na następujące formy pomocy:

- świadczenia pieniężne,
- bony,
- finansowanie zakupów żywności, odzieży, leków, itp.,
- opłacanie czynszu, tymczasowego zakwaterowania,
- pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego,
- Inne (pozostałe).

Po dokonaniu szczegółowej analizy sprawozdań MS – S40 r za lata 2022-2024 ustalono że:

1. w 2022 r.:

- a) wszystkich form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliły tylko 4 SR: SR w Malborku, SR Lublin-Zachód, SR w Kutnie, SR w Oleśnicy;
- b) 5 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło tylko 6 SR: SR w Bielsku-Białej, SR w Tychach, SR w Białej Podlaskiej, SR Szczecin-Centrum, SR Szczecin-Prawobrzeże i Zachód;

- c) 4 formy pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło tylko 16 SR: SR dla Warszawy Woli, SR Gdańsk-Południe, SR w Żywcu, SR w Rudzie Śląskiej, SR w Zabrze, SR w Bytomiu, SR w Pszczynie, SR w Dąbrowie Górniczej, SR w Radzynie Podlaskim, SR w Rykach, SR dla Łodzi-Śródmieścia, SR w Opocznie, SR w Świebodzinie, SR w Goleniowie, SR w Gryficach, SR w Trzebnicy;
- d) 3 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 31 SR;
- e) 2 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 59 SR;
- f) 1 formy pomocy wykazanej w zestawieniu udzieliły aż 202 z 318 SR.

2. w 2023 r.:

- a) wszystkich form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliły tylko 2 SR: SR Lublin-Zachód, SR w Oleśnicy;
- b) 5 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 10 SR: SR w Białymstoku, SR w Bielsku-Białej, SR w Cieszynie, SR w Rudzie Śląskiej, SR w Bytomiu, SR w Pszczynie, SR w Raciborzu, SR w Tarnowie, SR w Białej Podlaskiej;
- c) 4 formy pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 9 SR: SR we Włocławku, SR w Żywcu, SR w Zabrze, SR w Tychach, SR we Włoszczowie, SR dla Łodzi-Widzewa, SR w Opocznie, SR w Żarach, SR w Środzie Śląskiej;
- d) 3 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 31 SR;
- e) 2 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 53 SR;
- f) tylko 1 formy pomocy wykazanej w zestawieniu udzieliło aż 214 SR z 319 SR.

3. w 2024 r.:

- a) w żadnym SR nie udzielono pomocy w ramach wszystkich form pomocy wykazanych w zestawieniu;
- b) 5 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 5 SR: SR w Rudzie Śląskiej, SR w Pszczynie, SR w Kielcach, SR Lublin-Zachód, SR w Żarach;
- c) 4 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 20 SR: SR dla Warszawy Pragi-Południe, SR w Białymstoku, SR w Bielsku-Białej, SR w Cieszynie, SR w Bytomiu, SR w Chorzowie, SR w Tychach, SR w Nowym Sączu, SR w Tarnowie, SR w Białej Podlaskiej, SR dla Łodzi-Widzewa, SR w Goleniowie, SR w Gryficach, SR w Świnoujściu, SR Szczecin-Centrum, SR Szczecin-Prawobrzeże i Zachód, SR w Lubaniu, SR w Strzelcach Opolskich, SR w Środzie Śląskiej, SR w Trzebnicy;
- d) 3 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 27 SR;
- e) 2 form pomocy wykazanych w zestawieniu udzieliło 54 SR;
- f) tylko 1 formy pomocy wykazanej w zestawieniu udzieliło aż 212 SR: z 319 SR.

Na podstawie analizy danych sformułowano następujące wnioski dotyczące pomocy postpenitencjarnej w Polsce:

w 2022 roku:

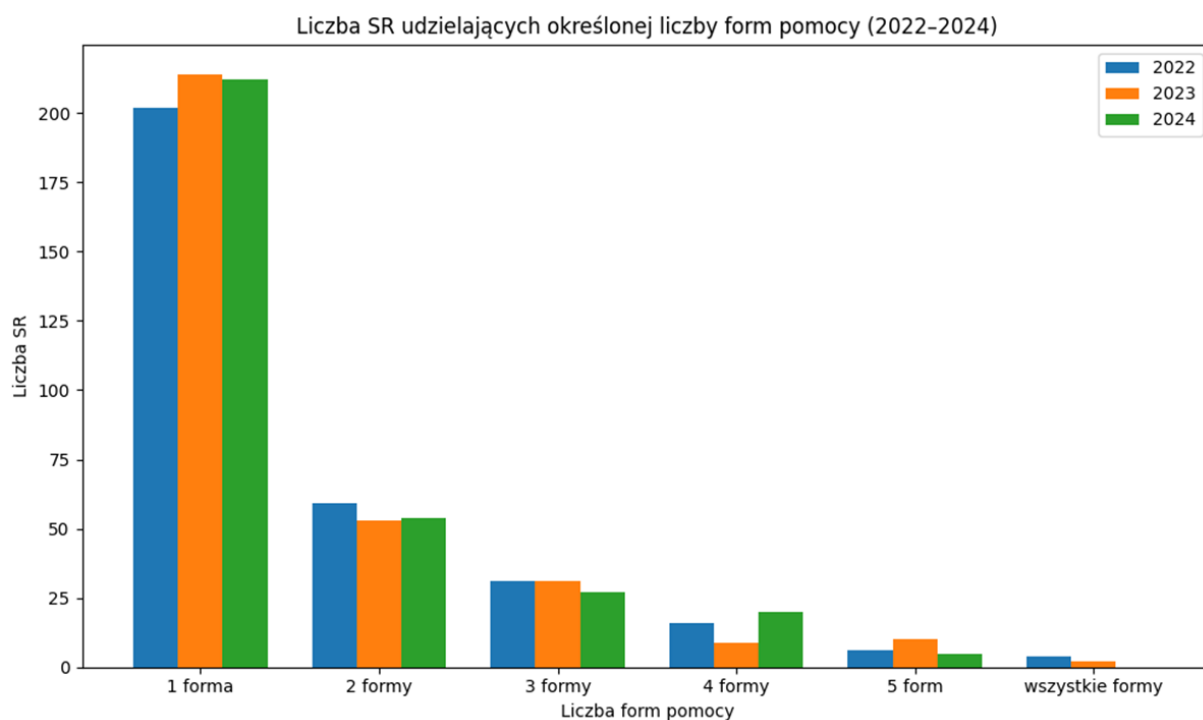
1. Pomoc postpenitencjarna jest realizowana bardzo nierównomiernie – większość sądów ogranicza się do minimum. Aż 202 z 318 sądów rejonowych udzieliło tylko jednej formy pomocy, co stanowi ponad 63% wszystkich SR. Tylko 4 sądy (ok. 1,3%) udzieliły wszystkich form pomocy wykazanych w zestawieniu.
2. Tylko niewielka część sądów podejmuje działania wielowymiarowe, które są kluczowe dla skutecznej reintegracji społecznej. Tylko 6 sądów udzieliło 5 form pomocy, a 16 sądów – 4 formy. To oznacza, że zaledwie 25 sądów (ok. 8%) oferowało bardziej kompleksowe wsparcie.
3. Warto przeanalizować działania sądów, które udzieliły wielu form pomocy i wdrożyć podobne rozwiązania w innych jednostkach. Sądy, które udzieliły wielu form pomocy (np. SR w Malborku, Lublinie-Zachód, Kutnie, Oleśnicy), mogą stanowić wzór do naśladowania.

w 2023 r.

1. W dalszym ciągu Sądy Rejonowe udzielały tylko jednej formy wsparcia. Aż 214 z 319 SR (ponad 67%) udzieliło tylko jednej formy pomocy – jeszcze więcej niż w 2022 roku.
2. Pomimo istnienia pozytywnych przykładów, większość sądów nadal ogranicza się do minimum, a liczba sądów oferujących kompleksową pomoc jest drastycznie niska. Tylko 2 sądy (SR Lublin-Zachód i SR w Oleśnicy) udzieliły wszystkich form pomocy – o połowę mniej niż w 2022 r. 10 sądów udzieliło 5 form pomocy, co oznacza niewielki wzrost w tej kategorii. 9 sądów udzieliło 4 form pomocy, co jest podobnym wynikiem jak rok wcześniej.

w 2024 rok:

1. Żaden sąd rejonowy nie udzielił wszystkich form pomocy – to pierwszy taki przypadek w analizowanym okresie (2022–2024).
2. Utrzymuje się dominacja minimalnego wsparcia. 212 z 319 SR (ok. 66%) udzieliło tylko jednej formy pomocy, co potwierdza utrzymującą się tendencję ograniczania działań pomocowych do minimum.
3. Tylko 5 SR udzieliło 5 form pomocy, co oznacza spadek w porównaniu do 2023 roku (kiedy było ich 9). 20 SR udzieliło 4 form pomocy, co jest najwyższym wynikiem w tej kategorii w analizowanym okresie.

Na podstawie danych za lata 2022-2024 wyciągnięto następujące wnioski:

1. Sądy Rejonowe udzielają wsparcia najczęściej w jednej formie.
2. Kompleksowa pomoc zapewniana przez kuratorów sądowych to rzadkość.
3. Należy pilnie wdrożyć działania systemowe i standaryzacyjne.

Reasumując konieczna jest pilna analiza przyczyn udzielania pomocy tylko z jednego zakresu oraz wprowadzenie systemowych rozwiązań, które zapewnią równy dostęp do pomocy postpenitencjarnej w całym kraju.

W 2025 r. Ministerstwo Sprawiedliwości wprowadziło zmiany w formularzu MS-40 na rok 2026 i lata następne poprzez zastąpienie działu 4. Zakres podmiotowy, przedmiotowy, i wysokość świadczonej pomocy postpenitencjarnej dwoma działami:

4.1. Zakres podmiotowy świadczonej pomocy postpenitencjarnej.

4.2. Zakres przedmiotowy i wysokość świadczonej pomocy postpenitencjarnej.

Nowe sprawozdanie będzie obejmować wszystkie zadania realizowane w ramach § 39 rozporządzenia, dzięki czemu Dysponent Funduszu będzie mógł analizować pełne dane dot. udzielonej pomocy przez kuratorów sądowych.

Dział. 4.1. Zakres podmiotowy świadczonej pomocy postpenitencjarnej

Wyszczególnienie	L.p.	Liczba wniosków o udzielenie pomocy		Liczba osób, którym udzielono pomocy		
		złożonych	uwzględnionych	razem (kol. 4+5)	na wniosek	z urzędu

0	1	2	3	4	5
Razem (w.01 = w.02 do 04)	01				
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	02				
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	03				
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	04				

Dział. 4.2. Zakres przedmiotowy i wysokość świadczonej pomocy postpenitencjarnej

Formy pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym	Lp.	Wydatkowanie środków z funduszu pomocy postpenitencjarnej		
		Liczb świadczeń	Liczba osób korzystających z pomocy	Wartość udzielonej pomocy (w złotych)
0		1	2	3
Razem (w.1 = w.02 do 13 + 23)	01			
pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych	02			
okresowa dopłata do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu	03			
organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej	04			
organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe	05			

organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień		06			
zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej		07			
pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy		08			
pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy		09			
pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie		10			
pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie		11			
promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych		12			
pokrywanie kosztów i organizacja z organizacją	Razem (w.13 = w.14 do w.22)	13			
	żywności lub bonów żywnościowych	14			
	odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych	15			
	biletów komunikacji publicznej	16			
	leków, środków opatrunkowych i sanitarnych	17			

wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych	18			
pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych	19			
niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych	20			
materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek	21			
udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy	22			
inne	23			

3.4 Dane statystyczne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej

Działania na rzecz readaptacji społecznej skazanych, realizowane przez organy administracji publicznej, są istotnie wspierane przez organizacje pozarządowe. Organizacje te podejmują szereg różnorodnych inicjatyw, które często w praktyce przejmują funkcje należące do administracji publicznej. Ich aktywność ma charakter kompleksowy, co pozwala na prowadzenie działań, których instytucje państwowe nie są w stanie skutecznie realizować ze względu na brak koordynacji oraz brak jednolitego i spójnego systemu readaptacji społecznej.

Organizacje pozarządowe współpracują z szerokim gronem instytucji – w tym z zakładami karnymi, aresztami śledczymi, kuratorską służbą sądową, ośrodkami pomocy społecznej i innymi jednostkami działającymi na rzecz reintegracji społecznej. Mimo dużego zaangażowania, ich możliwości są często ograniczone ze względu na niedostateczne finansowanie, co uniemożliwia pełną realizację zakładanych celów w planowanych obszarach działania.

Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi konkursy na realizację projektów ukierunkowanych na readaptację społeczną osób skazanych, wychodzących na wolność i ich najbliższych. Inicjatywy te są finansowane z Funduszu. Niemniej jednak, organizacje pozarządowe podkreślają, że dostępne środki stanowią jedynie niewielką część potrzeb, nawet mimo dodatkowego wsparcia ze strony jednostek samorządu terytorialnego i innych źródeł.

W 2022 r. aktywną działalność prowadziło 88,2 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, przy czym stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne stanowiły 78,1% tej grupy, natomiast fundacje – 21,9%. Największa część stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, jako główną dziedzinę swojej działalności wskazała sport, turystykę, rekreację, hobby (29,7%).

Drugą pod względem udziału grupę tworzyły podmioty prowadzące działalność związaną z ratownictwem (16,7%). Kolejną najczęściej wskazywaną dziedziną była kultura i sztuka (12,7%).¹⁹

Dane KLON (Stowarzyszenie) mówią, że w 2021 r. pomoc więźniom, pomoc postpenitencjarnej i resocjalizację wskazało jako swoje działania 0,8% NGO. Z kolei GUS w roku 2020 mówi o 0,8% organizacji pomagających osobom zwalnianym z zakładów karnych.²⁰

Fundusz od wielu lat prowadzi otwarte konkursy ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości w zakresie udzielania pomocy osobom skazanym, opuszczającym jednostki penitencjarne oraz osobom im najbliższym dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji.

Program Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2020 – 2022 został zatwierdzony 11 września 2019 r. przez Ministra Sprawiedliwości, który jest dysponentem Funduszu Sprawiedliwości. Wartość pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2020 – 2022 została zatwierdzona na łączną kwotę w wysokości 30.000.000,00 zł (2020 r. – 8.700.000,00 zł, 2021 r. – 10.650.000,00 zł, 2022 r. – 10.650.000,00 zł).

W ramach dwudziestu sześciu konkursów zawarto 37 umów na łączną kwotę dotacji 24 091 291,08 zł, z czego 6.620.946,70 zł w 2020 r., 8.724.565,11 zł w 2021 r., 8.745.779,27 zł w 2022 r. ośrodki działały w 16 województwach, pokrywając terytorium całej Polski.²¹

Kolejny Program Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023 – 2025 został zatwierdzony w dniu 23 listopada 2022 r. przez dysponenta Funduszu Sprawiedliwości – Ministra Sprawiedliwości. Program jest kontynuacją wcześniej podejmowanych działań z zakresu pomocy postpenitencjarnej oraz jest odpowiedzią na potrzebę zapewnienia ciągłej i kompleksowej pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym. W programie na lata 2023 – 2025 względem programu na lata 2020 – 2022 zmieniono rozmieszczenie i liczbę miejsc świadczących pomoc ze środków Funduszu Sprawiedliwości z uwagi na podjęcie decyzji o dostosowaniu założeń Programu do zmniejszonej liczby Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej (od 2022 r. jest 11 OISW, wcześniej było ich 15). Podziału dokonano na podstawie liczby osadzonych przebywających w poszczególnych Okręgowych Inspektoratach (stan ewidencyjny na 30 września 2022 r.), liczby zakładów karnych i aresztów śledczych oraz danych wynikających ze sprawozdań organizacji udzielających pomocy postpenitencjarnej ze środków Funduszu Sprawiedliwości za okres 2020 – I półrocze 2022 r., a także systemu pomocy postpenitencjarnej istniejącego na tamten moment.

¹⁹ GUS, Sektor non-profit w 2022 r., dostępne w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/sektor-non-profit-w-2022-roku,1,9.html>, [dostęp: 30.07.2025 r.]

²⁰ *Potencjał organizacji pozarządowych w realizowaniu zadań publicznych* z 21 lipca 2024 r., dostępne w: <https://proste.ngo/potencjal-fundusz-sprawiedliwosci/#:~:text=Aby%20organizacja%20zbudowa%C5%82a%20sw%C3%B3j%20prawdziwy%20spo%C5%82eczny%20potencja%C5%82%2C,a%20pomoc%20ofiarom%20przest%C4%99pstw%20%E2%80%93%20%C7%25%20NGO>, [dostęp: 13.06.2025 r.]

²¹ Departament Funduszu Sprawiedliwości, *Analiza dotycząca Programu Pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023 – 2025* z 18.11.2022 r.

Wartość pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023 – 2025 została zatwierdzona na łączną kwotę w wysokości 31.500.000,00 zł (2023 r. – 9.000.000,00 zł, 2024 r. – 10.500.000,00 zł, 2025 r. – 12.000.000,00 zł).

W ramach dwudziestu dwóch konkursów zawarto 31 umów²² na łączną kwotę dotacji, 30.186.688,56 zł, z czego 8.388.448,00 zł w 2023 r., 10.165.918,24 zł w 2024 r., 11.632.322,32 zł w 2025 r. Obecnie działają 32²³ ośrodki, które rozmieszczone są na terytorium całej Polski zgodnie z podziałem na Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej.

W okresie od 2023 – 2024 r. ośrodki udzieliły pomocy łącznie 11.211 beneficjentom (5.015 w 2023 r., 6.196 w 2024 r.).

Wykres 6. Liczba osób, która skorzystała z pomocy z podziałem na statusy w latach 2023 – 2024

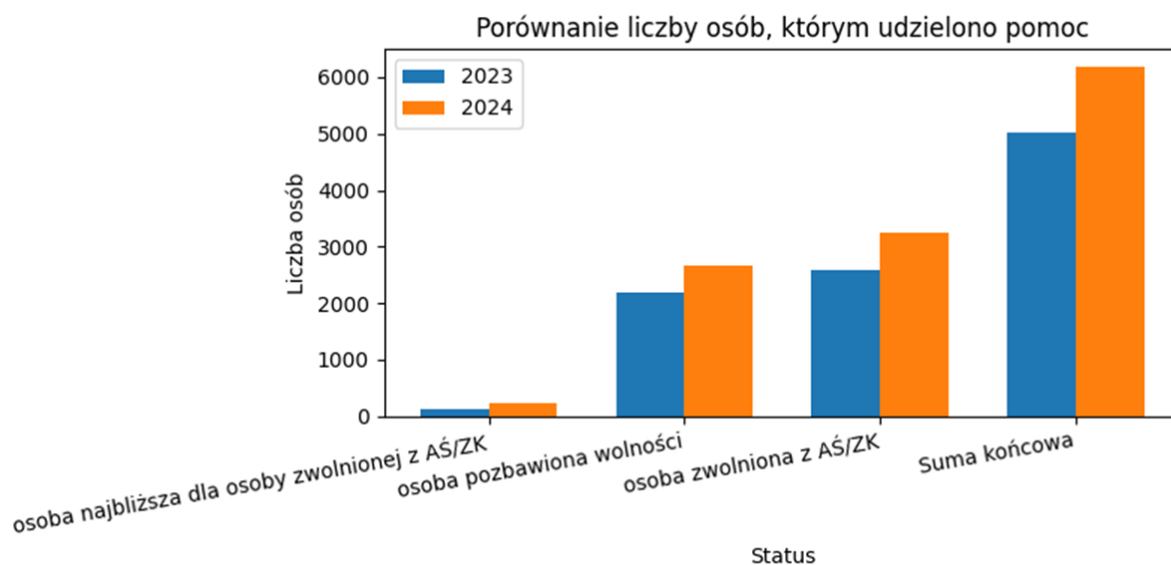
Status	Liczba osób, którym udzielono pomocy w 2023	Liczba osób, którym udzielono pomocy w 2024	Zmiana procentowa
osoba najbliższa dla osoby pozbawionej wolności	108	76	70%
osoba najbliższa dla osoby zwolnionej z AŚ/ZK	117	218	186%
osoba pozbawiona wolności	2198	2657	121%
osoba zwolniona z AŚ/ZK	2592	3245	125%
Suma końcowa	5015	6196	124%

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie przekazanych przez Wykonawców umów wykazów osób, którym udzielono pomocy

Na wykresie 6 przedstawiono liczbę osób, którym organizacje pozarządowe udzieliły pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2023 – 2024. W analizowanym okresie liczba osób objętych pomocą wzrosła o 24%. Największy wzrost liczby osób, którym udzielono pomocy wystąpił w przypadku osoby najbliższej dla osoby zwolnionej. Natomiast spadek nastąpił w przypadku liczby osób, które skorzystały z pomocy jako osoby najbliższe dla osoby osadzonej.

²² W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, w listopadzie 2023 r. rozwiązano jedną umowę zawartą na łączną kwotę 1 036 544,00 zł, z czego wypłacono całą dotację na 2023 r. w wysokości 287 144,00 zł. Następnie w grudniu 2023 r. ogłoszono konkurs i w czerwcu 2024 r. zawarto umowę z nowym Wykonawcą na łączną kwotę 690 000,00 zł.

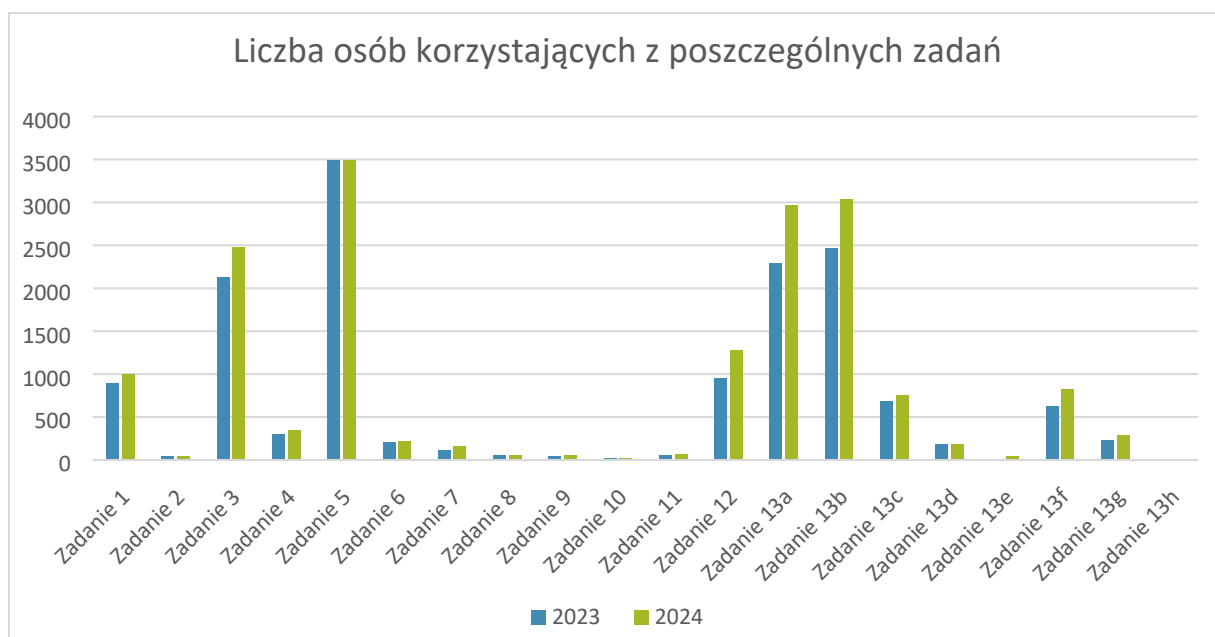
²³ Jeden Podmiot prowadzi dwa Ośrodki w ramach jednej umowy.

Wykres 7. Liczba osób, która skorzystała z pomocy w ramach poszczególnych zadań w latach 2023 – 2024

Formy pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym	Liczba osób korzystających z poszczególnych zadań	
	2023	2024
Zadanie 1	894	997
Zadanie 2	40	36
Zadanie 3	2121	2472
Zadanie 4	299	344
Zadanie 5	3489	3486
Zadanie 6	199	219
Zadanie 7	106	160
Zadanie 8	57	55
Zadanie 9	43	49
Zadanie 10	20	16

Zadanie 11	57	65
Zadanie 12	954	1271
Zadanie 13a	2294	2965
Zadanie 13b	2460	3037
Zadanie 13c	681	749
Zadanie 13d	184	184
Zadanie 13e	9	40
Zadanie 13f	625	827
Zadanie 13g	228	280
Zadanie 13h	0	3

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie przekazanych przez Wykonawców umów wykazów osób, którym udzielono pomocy

Wykres 7 przedstawia liczbę osób, które skorzystały z pomocy w ramach poszczególnych zadań oferowanych przez organizacje pozarządowe w latach 2020 – 2024. Z zaprezentowanych danych wynika, że największym zainteresowaniem cieszyło się zadanie:

1. nr 5 tj. *organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;*

2. nr 13a tj. *pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie: żywności lub bonów żywnościowych;*
3. nr 13b tj. *pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie: odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych (8 740 osób);*
4. nr 3 tj. *organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej.*

Należy zauważyć, że zarówno w 2023 r. jak i w 2024 r. liczba osób która skorzystała z poszczególnych zadań była na podobnym poziomie.

W tym miejscu należy wskazać, że Wykonawcy umów nie byli zobligowani do realizacji wszystkich zadań wskazanych w rozporządzeniu, co miało bezpośrednie przełożenie na liczbę osób korzystających z poszczególnych zadań.

3.5 Główne wnioski i rekomendacje płynące z diagnozy

Osoby opuszczające zakłady karne i areszty śledcze bardzo często nie posiadają miejsca zamieszkania, wsparcia rodziny, jakichkolwiek środków do życia oraz praktycznych umiejętności, które pozwoliłyby na znalezienie pracy i odnalezienie się w nowej rzeczywistości, czego efektem w większości przypadków jest powrót do przestępstwa. Recydywiści stanowią aż ponad 50% wszystkich skazanych osób w każdym roku. Najczęstszą przyczyną tego zjawiska jest fakt, że osoby te po opuszczeniu zakładów karnych nie radzą sobie z powrotem do życia w społeczeństwie. Praktyka pokazuje, że osoby pozbawione wolności zwalniane z zakładów karnych i aresztów śledczych najczęściej korzystają z form pokrycia kosztów czasowego zakwaterowania, pomocy prawnej i aktywizacji zawodowej oraz pomocy materialnej – w szczególności w postaci bonów żywnościowych i towarowych. Dominującą rolę odgrywają także organizowane i finansowane programy podnoszące kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień. Ponadto badanie realizowane przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości wykazało konieczność kontynuacji działań mających na celu aktywizację zawodową osób opuszczających zakłady karne, gdyż to właśnie praca jest najbardziej efektywnym bodźcem do skutecznej readaptacji społecznej.

Program Pomocy Postpenitencjarnej na lata 2020 – 2022 oraz 2023 – 2025 pozwolił stworzyć miejsca pomocy dla osób pozbawionych wolności, zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osób im najbliższych we wszystkich Okręgowych Inspektoratach Służby Więziennej w całej Polsce. Poprawił tym samym dostępność form pomocy dla beneficjentów, jak również stanowił spójne działania względem pomocy finansowanej ze środków Funduszu Sprawiedliwości udzielanej przez podmioty sektora finansów publicznych – kuratorów sądowych oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Kontynuacja działań w ramach ogólnokrajowego programu pomocy postpenitencjarnej jest zatem odpowiedzią na potrzebę zapewnienia ciągłej i kompleksowej pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych. Potrzeba kontynuacji została także zasygnalizowana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, organizacje pozarządowe oraz kuratorów sądowych.

Pomoc postpenitencjarna stanowi kluczowy element systemu resocjalizacji i reintegracji społecznej osób opuszczających zakłady karne. Jej kontynuacja jest nie tylko uzasadniona, ale wręcz niezbędna z perspektywy społecznej, ekonomicznej i humanitarnej.

4. Cele Programu Pomocy Postpenitencjarnej

4.1 Cel główny Programu

Celem programu jest reintegracja społeczna i zawodowa rozumiana jako ponowne włączenie osoby skazanej do społeczeństwa w sposób trwały. Celem jest aby osoba po odbyciu kary mogła funkcjonować jako pełnoprawny obywatel – pracować, utrzymywać relacje społeczne, przestrzegać prawa i unikać powrotu do przestępczości. Reintegracja społeczna ma zapobiegać powrotowi do przestępstwa, i umożliwić osobie skazanej życie w społeczeństwie.

Zwiększenie skuteczności reintegracji społecznej osób opuszczających jednostki penitencjarne zostanie osiągnięte poprzez zaangażowanie i wzmocnienie współpracy organizacji pozarządowych, Służby Więziennej oraz kuratorów. Program dąży do stworzenia trwałego systemu wsparcia, w którym organizacje pozarządowe, Służba Więzienna i kuratorzy sądowi pełnią aktywną i profesjonalną rolę w procesie readaptacji społecznej.

4.2 Cele szczegółowe Programu

Cel główny będzie realizowany poprzez:

1. Reintegrację zawodową:
 - 1.1. wsparcie w poszukiwaniu miejsca zamieszkania
 - 1.2. zorganizowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje
 - 1.3. pomoc w znalezieniu pracy
2. Wsparcie psychologiczne i społeczne:
 - 2.1. programy przeciwdziałające agresji, przemocy i uzależnieniom
 - 2.2. pomoc w odbudowie relacji rodzinnych i społecznych
3. Działania profilaktyczne i edukacyjne:
 - 3.1. programy edukacyjne mające na celu przeciwdziałanie powrotowi do przestępstwa
 - 3.2. warsztaty rozwijające kompetencje społeczne i obywatelskie
4. Wsparcie dla rodzin osób opuszczających zakłady karne:
 - 4.1. pomoc psychologiczna i socjalna dla bliskich
 - 4.2. wsparcie w odbudowie więzi
5. Utworzenie Sieci Pomocy Postpenitencjarnej na 2026 r.
 - 5.1. utworzenie 22 Ośrodków Pomocy Postpenitencjarnej na terenie 11 Okręgów
6. Zwiększenie dostępności i kompleksowości pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez kuratorów sądowych.

5. Priorytety i odbiorcy Programu

5.1 Grupa docelowa Programu

Program skierowany jest do:

1. jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku – stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji;
2. kuratorów sądowych;
3. Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Beneficjentami Programu są osoby pozbawione wolności, zwalniane z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osoby im najbliższe.

5.2 Priorytety Programu

Określone na podstawie diagnozy priorytety i działania koncentrują się na obszarach:

1. readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze;
2. zapobieganiu recydywie;
3. wsparciu w usamodzielnianiu się;
4. wspieraniu integracji na rynku pracy;
5. pomocy psychologicznej i terapeutycznej;
6. pomocy socjalnej;
7. pomocy rodzinom i bliskim opuszczających więzienie.

5.3 Zasady ogólne Programu

Osoby uprawnione (osadzone, zwolnione z ZK/AŚ oraz osoby im najbliższe) mogą wystąpić o pomoc z Funduszu Sprawiedliwości w następujący sposób:

- osoby osadzone i zwalniane z zakładów karnych i aresztów śledczych mogą wystąpić z wnioskiem o pomoc do dyrektora jednostki penitencjarnej.
- osoby zwolnione i osoby im najbliższe, a także osoby najbliższe osadzonemu mają możliwość złożenia wniosku o pomoc do zawodowego kuratora sądowego.
- osoby zwolnione i osoby im najbliższe, a także osoby najbliższe osadzonemu mają możliwość wystąpić z wnioskiem do organizacji pozarządowych, które wygrały konkurs ogłoszony przez Dysponenta Funduszu Sprawiedliwości i otrzymały dotację celową na udzielanie pomocy zgodnie z katalogiem form pomocy wskazanym w Rozporządzeniu. Co istotne, pomocy udziela się nie tylko na wniosek, lecz także z urzędu, co oznacza, że prokurator, obrońca lub pełnomocnik oraz przedstawiciel osoby uprawnionej również może wystąpić o pomoc dla osoby uprawnionej. Każdorazowo wniosek powinien zawierać uzasadnienie wraz z dokumentami potwierdzającymi okoliczności wskazane we wniosku, a w przypadku osób zwolnionych, do wniosku należy dołączyć także dokument zwolnienia.

Co do zasady, pomocy udziela się nie dłużej niż przez okres 6 miesięcy od opuszczenia jednostki penitencjarnej lub w szczególnych przypadkach tj. choroba lub czasowa niezdolność do pracy –

maksymalnie do 12 miesięcy. Powyższe odnosi się do osób zwolnionych oraz ich najbliższych. Dla osób najbliższych osobom osadzonym przewidziano pomoc przez okres od 6-12 miesięcy od dnia osadzenia.

Natomiast osoby osadzone są objęte przygotowaniem do życia po zwolnieniu zgodnie z art. 164 Kodeksu karnego wykonawczego, który mówi o 6 miesiącach przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub wykonaniem kary. Pomoc, o której mowa w § 39 ust. 1 pkt 3-6 i 9, może być udzielana osobom nieobjętym okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 ustawy.

Pomoc udzielana w ramach Funduszu jest pomocą krótkoterminową, z założenia ma wspomóc osoby opuszczające jednostki penitencjarne od razu po wyjściu na wolność.

Służba Więzienna oraz kuratorzy sądowi mogą udzielać pomocy w ramach wszystkich zadań wskazanych w § 39 rozporządzenia.

Dotacja dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji będzie przyznana na udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym, poprzez²⁴:

1. pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych;

3. organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;

4. organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;

5. organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;

6. zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt. 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej;

7. pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;

10. pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt. 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;

11. pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt. 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;

12. promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych;

²⁴ Zgodnie z numerami zadań wynikającymi z rozporządzenia

13. pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie:

a) żywności lub bonów żywnościowych;

b) odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych;

c) biletów komunikacji miejskiej;

d) leków, środków opatrunkowych i sanitarnych;

e) wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych;

f) pomocy naukowych, dydaktycznych i materiałów biurowych;

g) niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych;

h) materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek;

Niniejszy program umożliwia rozszerzanie katalogu udzielanej pomocy w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby użytkowników. Dzięki temu zakres wsparcia może być systematycznie aktualizowany i dostosowywany do nowych obszarów, aby zapewnić kompleksową i elastyczną pomoc.

Program na 2026 r. dla organizacji pozarządowych zakłada realizację czterech zadań obligatoryjnych wskazanych przez Dysponenta Funduszu. Sześć zadań wskazanych przez Dysponenta Funduszu ma charakter fakultatywny ze względu na to, że wybrane zadania są zadaniami uzupełniającymi do głównych zadań.

W obecnej sieci zadaniem obligatoryjnym do realizacji jest również zadanie nr 13 *pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej*. Po dokonaniu analizy wykazów osób, którym udzielono pomocy wynika, że część beneficjentów korzysta tylko i wyłącznie z pomocy rzeczowej, ponieważ nie są zainteresowani pomocą długoterminową w zakresie readaptacji, co powoduje, że Ośrodek pełni rolę pomocy społecznej a nie realnej pomocy readaptacyjnej. Dodatkowo po odbytych dwóch spotkaniach z organizacjami pozarządowymi podjęto decyzję, iż zadanie 13 należy dołączyć do realizowanych form pomocy. Dysponent Funduszu podjął zatem decyzję, aby zadanie 13 pozostało w programie, jako zadanie fakultatywne. Ponadto, w wyniku kontroli Najwyższej Izby Kontroli u Dysponenta Funduszu, stwierdzono nieprawidłowości przy zakupie bonów przez organizację (w ramach bonów można było kupować alkohol i papierosy). Pomoc udzielana przez kuratorów sądowych i organizacje pozarządowe w warunkach wolnościowych powinna być pomocą komplementarną, dlatego też bezpośrednie transfery finansowe pozostaną u kuratorów sądowych. W dalszym ciągu będzie można uzyskać pomoc rzeczową w momencie opuszczenia zakładu karnego jak i przy korzystaniu z pomocy u kuratora sądowego.

Służba więzienna, kuratorzy oraz organizacje pozarządowe zostaną zobowiązane do cyklicznej współpracy i sprawozdawczości z zadań podejmowanych w 2026 r.

6. Wskaźniki realizacji celów Programu

Wybrane wskaźniki służące będą ocenie stopnia realizacji celu głównego Programu oraz celów szczegółowych.

Tabela 7 Tabela wskaźników realizacji celów Programu

Cel główny/szczegółowych	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Zwiększenie współpracy CZSW, kuratorów i NGO w zakresie skuteczności reintegracji społecznej osób opuszczających jednostki penitencjarne	Liczba spotkań organizacji pozarządowych, Służby Więziennej oraz kuratorów	Dane z DFN w MS	0	44 ²⁵
Reintegracja zawodowa	Liczba osób, które znalazły pracę po zakończeniu udzielania pomocy ze środków FS	Dane z DFN w MS	0	X
Wsparcie psychologiczne i społeczne	Liczba osób, które otrzymały wsparcie psychologiczne i społeczne	Dane od kuratorów, NGO	0	X
Wsparcie dla rodzin osób opuszczających zakłady karne	Liczba osób najbliższych, którym udzielono pomocy	Dane od kuratorów, NGO	0	X
Utworzenie Sieci Pomocy Postpenitencjarnej na 2026 r.	Liczba Ośrodków Pomocy Postpenitencjarnej na terenie 11 Okręgów OISW	Dane z DFN w MS	0	22
Zwiększenie dostępności i kompleksowości pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez kuratorów sądowych	Zmniejszenie liczby SR udzielających tylko jednej formy pomocy	Dane ze sprawozdań MS – S 40 r	66 ²⁶ %	30%
	Liczba sądów rejonowych, które wdrożyły minimalne standardy w zakresie liczby i rodzaju form pomocy	Dane od kuratorów	0	50%
	Liczba sądów okręgowych w których wdrożono wytyczne dotyczące jednolitych zasad udzielania	Dane od kuratorów	0	50%

²⁵ 11 OISW x 4 kwartały

²⁶ Dane na podstawie zakresu udzielonej pomocy przez kuratorów w 2024 r. na podstawie sprawozdań MS – S 40 r

	pomocy postpenitencjarnej			
	Liczba sądów rejonowych w których wprowadzono do stosowania jednolity wzór wniosku dla kuratorów sądowych	Dane od kuratorów	0	50%
	Liczba sądów w których wdrożono nowy wzór formularza MS-S40	Dane od kuratorów	0	100%
	Współpraca kuratorów z SR z organizacjami pozarządowymi otrzymującymi dotację ze środków Funduszu Sprawiedliwości –	Dane od kuratorów, NGO	0	100%
	Monitoring i raportowanie zakresu udzielanej pomocy w SR	Kwartałne zestawienia SR i półroczne informacje z SO	0	100%

Dysponent Funduszu będzie zbierać również dane w zakresie liczby osób, którym udzielono pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości:

	Służba Więzienna	Kuratorzy	Organizacje pozarządowe	Razem
Liczba osób pozbawionych wolności, którym udzielono pomocy				
Liczba osób najbliższych dla osób pozbawionych wolności, którym udzielono pomocy				
Liczba osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych, którym udzielono pomocy				
Liczba osób najbliższych dla zwolnionych z jednostek penitencjarnych którym udzielono pomocy				
Liczba osób, którym udzielono pomocy w ramach realizacji zadania:				
1) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych;				
2) okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł				

prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;				
3) organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;				
4) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;				
5) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;				
6) zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej;				
7) pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;				
8) pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie;				
9) pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy;				
10) pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;				
11) pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących				

kwalfikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;				
12) promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych;				
13) pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej				
14) udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.				
Liczba świadczeń udzielona w ramach realizacji zadania:				
1) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych;				
2) okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;				
3) organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;				
4) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;				
5) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;				
6) zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej;				

7) pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;				
8) pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie;				
9) pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy;				
10) pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;				
11) pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;				
12) promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych;				
13) pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej				
14) udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.				

7. Plan finansowy Programu

Środki z Funduszu w części postpenitencjarnej rozdysponowywane są pomiędzy Centralny Zarząd Służby Więziennej, Sądy Apelacyjne i organizacje pozarządowe po uzyskaniu opinii Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym.

Centralny Zarząd Służby Więziennej rozdziela otrzymane środki pomiędzy Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej, których jest obecnie 11 (do 2022 r. było ich 15²⁷), następnie środki trafiają do zakładów karnych i aresztów śledczych. Część przeznaczana na Sądy rozdysponowywana jest kuratorom sądowym. Natomiast środki trafiające do organizacji pozarządowych przekazywane są na podstawie ogłaszanych przez dysponenta Funduszu konkursów.

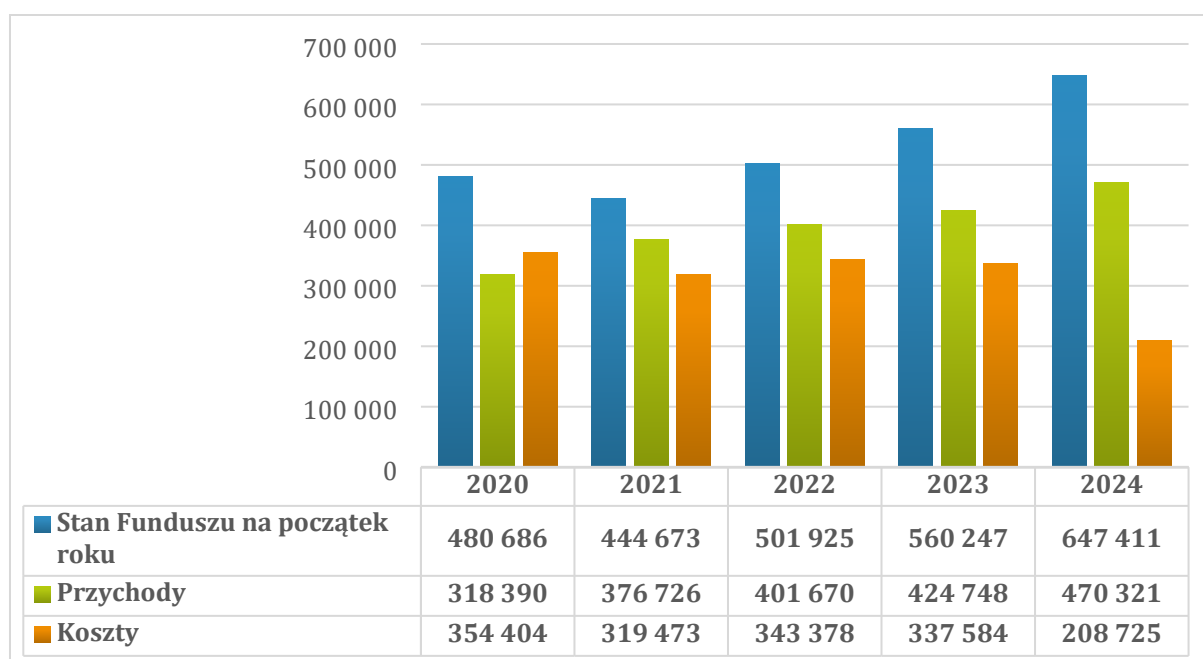
Zgodnie z § 46 Rozporządzenia: *Podstawą prowadzenia gospodarki finansowej Funduszu Sprawiedliwości jest roczny plan finansowy sporządzany na dany rok budżetowy w trybie przewidzianym dla opracowywania projektu ustawy budżetowej.*

W § 47 ust. 3 Rozporządzenia wskazano: *Plan sporządza się z uwzględnieniem wyodrębnienia na:*

- 1) *pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem i pomoc świadkom;*
- 2) *pomoc postpenitencjarną;*
- 3) *przeciwdziałanie przyczynom przestępczości.*

Analiza za lata 2020-2024

Wykres 8. Zestawienie przychodów i kosztów Funduszu Sprawiedliwości oraz stanu Funduszu na początek danego roku w latach 2020 – 2024 (w tys. zł)

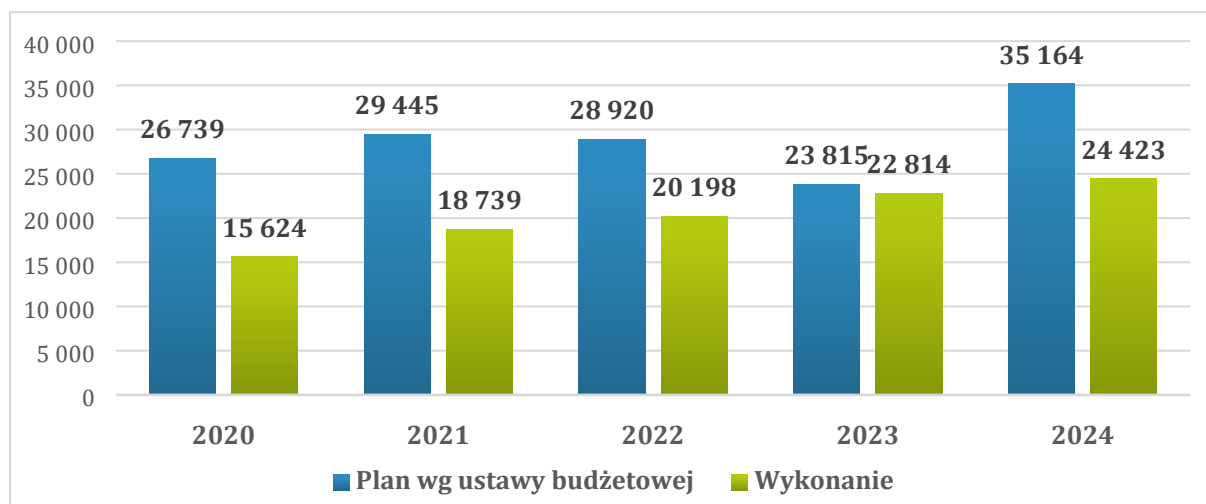
Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu państwa za lata 2020 – 2024 dostępnych w: <https://www.gov.pl/web/finanse/sprawozdania-roczne>, [dostęp: 12.06.2025 r.]

²⁷ Przedstawiono projekt zmian w strukturze organizacyjnej Służby Więziennej, w ramach którego od 1 stycznia 2026 r. ponownie ma być 15 Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej

Wykres 8 przedstawia wykonanie przychodów i kosztów Funduszu Sprawiedliwości oraz stan środków Funduszu w danym roku w latach 2020 – 2024 (w tys. zł). Niniejszy wykres został zawarty w tej pracy w celu zobrazowania skali otrzymywanych i wydatkowanych przez Fundusz całościowych środków publicznych, a więc także przeznaczanych na pomoc pokrzywdzonym oraz przeciwdziałanie przyczynom przestępczości. Należy zaznaczyć, że plany finansowe zawarte w rocznym budżecie państwa obejmują jedynie przewidywane kwoty przychodów i kosztów danego funduszu, a rzeczywiste kwoty ujmowane są w *Sprawozdaniach z wykonania budżetu państwa*.

Z przedstawionych danych wynika, że w ciągu ostatnich 5 lat funkcjonowania Funduszu Sprawiedliwości, jego przychody wzrosły z 318 mln zł w 2020 r. do 470 mln zł w 2024 r., co oznacza wzrost o ponad 32%. Stan Funduszu na początek roku w badanym okresie oscylował w granicach od 444 – 647 mln zł. Pomimo stałego wzrostu przychodów Funduszu, jego koszty od 2022 r. wykazują tendencję spadkową. W 2024 r. koszty Funduszu wyniosły trochę ponad 208 mln zł, natomiast w 2020 r. były na poziomie 354 mln zł (spadek o 146 mln zł).

Wykres 9. Środki zaplanowane i wydatkowane na udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin w latach 2020 – 2024 (w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu państwa za lata 2020 – 2024 dostępnych w: <https://www.gov.pl/web/finanse/sprawozdania-roczne>, [dostęp: 12.06.2025 r.]

W analizowanym okresie 2020–2024 zauważalna jest wyraźna różnica pomiędzy środkami zaplanowanymi na mocy ustawy budżetowej a rzeczywistym wykonaniem budżetu w zakresie pomocy dla osób pozbawionych wolności, zwalnianych z jednostek penitencjarnych oraz członków ich rodzin. Mimo corocznego zabezpieczenia istotnych kwot, poziom realizacji planów budżetowych wykazywał w początkowych latach istotny niedobór.

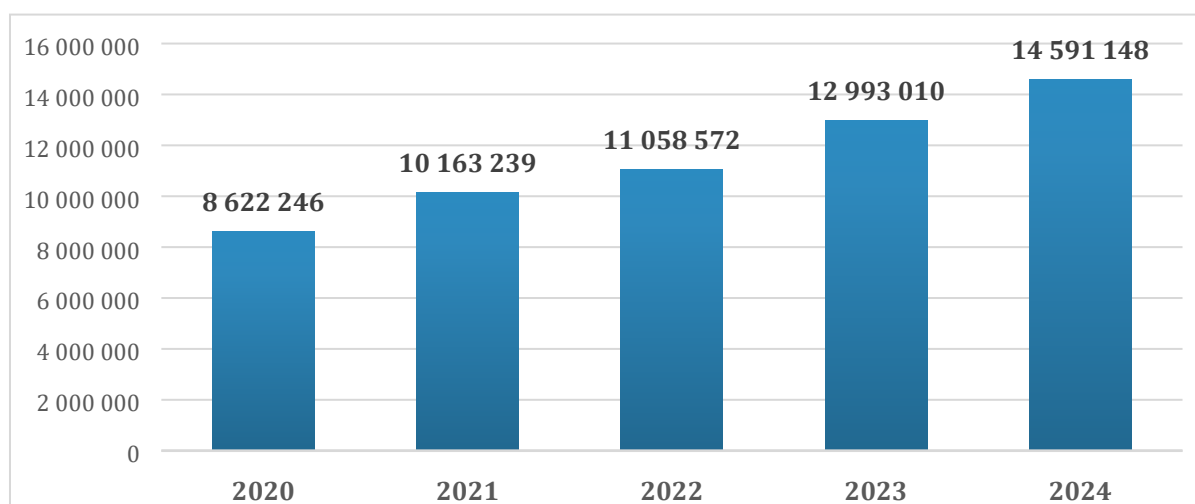
W 2020 r. na wskazany cel zaplanowano 26.739 tys. zł, jednak faktycznie wydatkowano jedynie 15.624 tys. zł, co oznaczało realizację na poziomie około 58%. W kolejnym roku, 2021, plan finansowy został zwiększony do 29.445 tys. zł, lecz wykonanie wyniosło 18.739 tys. zł – czyli nieco ponad 63% planu. W 2022 r. poziom realizacji nadal pozostawał niższy niż zakładano: przy planie 28.920 tys. zł wykonanie osiągnęło 20.198 tys. zł (ok. 70%).

Rok 2023 przyniósł istotną poprawę w tym zakresie. Zaplanowane środki w wysokości 23.815 tys. zł zostały niemal w całości wykorzystane – wydatki wyniosły 22.814 tys. zł, co oznaczało realizację budżetu na poziomie bliskim 96%.

Na rok 2024 przewidziano rekordową kwotę – 35.164 tys. zł. Wykonanie budżetu wyniosło 24.423 tys. zł, co stanowi około 70% zaplanowanej sumy. Poziom wydatkowania znacząco przewyższył wykonanie z pierwszych lat analizowanego okresu.

Podsumowując, w latach 2020–2024 widoczna jest wyraźna tendencja zwiększania zarówno zaplanowanych, jak i rzeczywiście wydatkowanych środków na pomoc osobom osadzonym oraz ich bliskim. Równocześnie obserwuje się postępującą poprawę w realizacji budżetu, co może świadczyć o rosnącej skuteczności instytucji odpowiedzialnych za ten obszar.

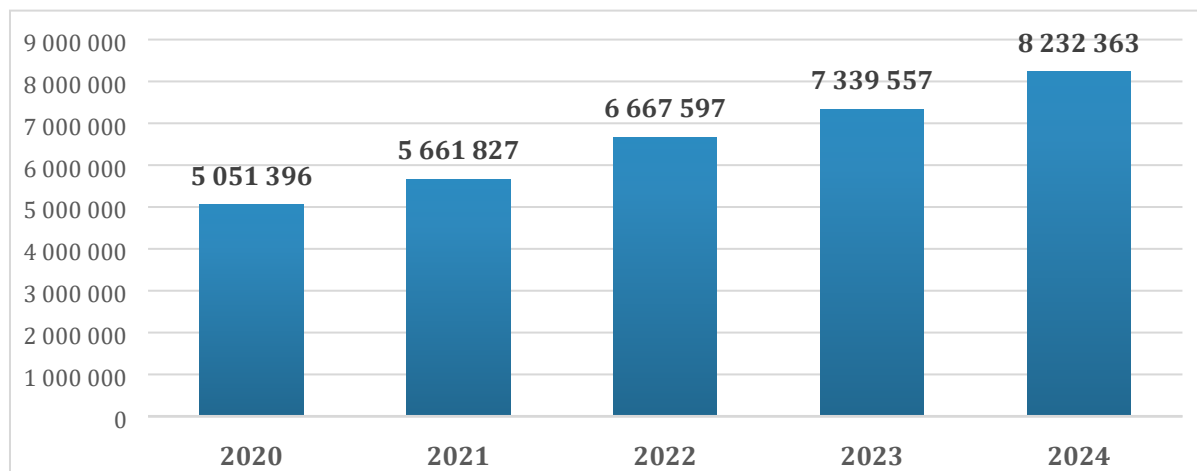
Wykres 10. Środki wydatkowane na udzielenie pomocy osobom skazanym oraz wychodzącym na wolność przez Centralny Zarząd Służby Więziennej ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024 (w zł)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Rocznych informacji statystycznych opracowanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dostępnych w: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 13.06.2025 r.]

Na wykresie 10 widać na jak dużą skalę działa Służba Więzienna w niesieniu pomocy osobom uprawnionym ze środków Funduszu. Z uzyskanych danych jasno wynika, że Służba Więzienna jest najważniejszym członem całego systemu pomocy postpenitencjarnej. W latach od 2020 – 2024 udzieliła ona pomocy ze środków Funduszu na poziomie ponad 57 mln zł, czyli prawie 24 mln zł więcej niż kuratorzy sądowi i 15 mln zł więcej niż organizacje pozarządowe. W badanym okresie można zauważyć tendencję wzrostową od 8.622.246,00 zł w 2020 r. do 14.591.148,00 zł w 2024 r. (wzrost o 41%).

Wykres 11. Środki wydatkowane na udzielenie pomocy osobom wychodzącym na wolność oraz im najbliższym przez kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024 (w zł)

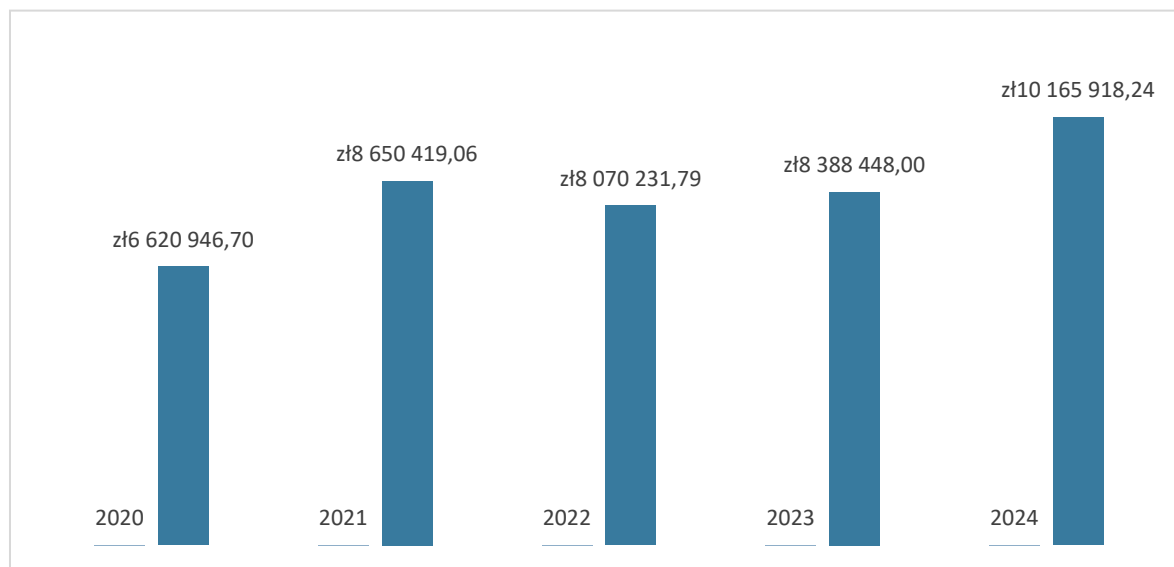

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie Tabeli 6.

W latach 2020 – 2024 zauważalny jest systematyczny wzrost środków przeznaczanych na udzielanie pomocy osobom opuszczającym jednostki penitencjarne oraz ich najbliższym, realizowanej przez kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości. W roku 2020 na ten cel wydatkowano nieco ponad 5 milionów złotych. W kolejnych latach kwoty te sukcesywnie rosły – w 2021 r. było to już ponad 5,6 miliona złotych, a w 2022 r. przekroczono poziom 6,6 miliona złotych.

Wzrost ten utrzymał się również w następnych latach. W 2023 r. wydatki wyniosły ponad 7,3 miliona złotych, natomiast w 2024 r. osiągnęły najwyższy dotychczas poziom – ponad 8,2 miliona złotych. W ciągu pięciu lat nakłady na ten cel wzrosły więc o ponad 3 miliony złotych, co stanowi wzrost o około 63% w porównaniu do 2020 roku. Razem w latach 2020 – 2024 kuratorzy sądowi udzielili pomocy ze środków Funduszu na łączną kwotę 32.952.740 mln zł.

Wykres 12. Środki wydatkowane na udzielenie pomocy osobom osadzonym, wychodzącym na wolność oraz im najbliższym przez organizacje pozarządowe ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020 – 2024 (w zł)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie złożonych przez Wykonawców umów sprawozdań półrocznych

Wysokość pomocy udzielanej ze środków Funduszu Sprawiedliwości przez organizacje pozarządowe na podstawie zawartych umów w latach 2020 – 2024 opiewała w granicach od 6,6 mln zł do maksymalnie 10,2 mln zł. Najwięcej środków zostało przeznaczonych w 2024 r.

Plan finansowy na 2026 r.

Do 2025 r. środki przeznaczane na pomoc postpenitencjarną były dzielone w proporcji: 50% dla Służby Więziennej, 26% dla kuratorów sądowych oraz 24% dla organizacji pozarządowych. Wyżej przedstawiony podział był akceptowany przez Radę Główną do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym.

W 2025 r. ustalono propozycję nowego podziału środków: 38 % dla Służby Więziennej, 38 % dla kuratorów sądowych oraz 24% dla organizacji pozarządowych.

Centralny Zarząd Służby Więziennej przesłał projekt planu finansowego Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości wg układu paragrafowego na 2026 r. W przychodach zaplanowano 38.427 tys., natomiast w kosztach 18.178 tys. co stanowi 47,3% całości środków przeznaczonych na pomoc postpenitencjarną.

Na 2026 r. ustaloną następującą alokację podziału środków finansowych w części postpenitencjarnej

- Centralny Zarząd Służby Więziennej – 38 %
- Sądy okręgowe – 38 %
- organizacje pozarządowe – 24%.

Przy podziale 38.427 tys. zgodnie z wyżej opisanym poziomem procentowym środków dla:

- Centralnego Zarządu Służby Więziennej przypadłoby 14.602,26 tys.
- kuratorów sądowych przypadłoby 14.602,26 tys.

- organizacji pozarządowych przypadłoby 9.222,48 tys.

Propozycja zmiany podziału środków została również przedstawiona do opiniowania Radzie Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym.

Pismem z 11 sierpnia 2025 r. Przewodnicząca Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym pani Maria Ejchart Podsekretarz Stanu zaakceptowała²⁸ zaproponowany sposób alokacji podziału środków finansowanych w części postpenitencjarnej na 2026 r., tj.:

- Centralny Zarząd Służby Więziennej – 38 %

- Sądy okręgowe – 38 %

- organizacje pozarządowe – 24%. W związku z tym, że na dzień tworzenia planu finansowego Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości nie było opinii od Rady, a Centralny Zarząd Służby Więziennej zaplanował koszty w wysokości 18.179 tys. co stanowi więcej niż limit wynikający z podziału 38%, w związku z tym, że na koncie Dysponenta Funduszu pozostają znaczne środki finansowe, Dysponent Funduszu przychylił się do zaplanowanych kosztów przez CZSW i różnica zostanie pokryta z innych przychodów Funduszu Sprawiedliwości.

Stan ewidencyjny osób osadzonych w jednostkach organizacyjnych SW - na dzień 30.06.2025

Okręg	Jednostka organizacyjna SW	Tymczasowo aresztowani	Skazani	Ukarani	Razem
Bydgoszcz	OISW Bydgoszcz	0	0	0	0
	AŚ Bydgoszcz	120	703	17	840
	ZK Inowrocław	57	388	16	461
	AŚ Gdańsk	351	959	15	1 325
	ZK Nr 1 Grudziądz	54	1302	33	1 389
	ZK Potulice	32	1077	12	1 121
	AŚ Starogard Gdański	23	250	7	280
	ZK Koronowo	19	643	10	672
	AŚ Wejherowo	39	304	21	364
	ZK Włocławek	45	1065	8	1 118
	ZK Kwidzyn	0	562	5	567

²⁸ W związku z treścią uchwały nr 1/2025 Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym z dnia 30 maja 2025 roku w sprawie udzielenia przez Radę Główną do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym Przewodniczącej Rady upoważnienia do podejmowania decyzji w sprawach dotyczących bieżącej działalności Rady, między posiedzeniami Rady Głównej oraz posiedzeniami Prezydium Rady Głównej

	ZK Sztum	32	971	16	1 019
	RAZEM	772	8 224	160	9 156
Katowice	OISW Katowice	0	0	0	0
	AŚ Bytom	61	774	9	844
	AŚ Częstochowa	57	212	3	272
	AŚ Gliwice	100	254	5	359
	AŚ Katowice	106	277	7	390
	AŚ Mysłowice	136	210	6	352
	AŚ Sosnowiec	24	267	2	293
	AŚ Tarnowskie Góry	72	287	11	370
	ZK Cieszyn	101	474	11	586
	ZK Herby	60	467	3	530
	ZK Jastrzębie-Zdrój	0	888	14	902
	ZK Nr 1 Strzelce Opolskie	26	1362	19	1 407
	ZK Racibórz	101	648	23	772
	ZK Wojkowice	40	1100	15	1 155
	RAZEM	884	7 220	128	8 232
Koszalin	OISW Koszalin	0	0	0	0
	AŚ Koszalin	71	922	22	1 015
	AŚ Słupsk	50	359	9	418
	ZK Czarne	40	1389	24	1 453
	AŚ Szczecin	308	872	20	1 200
	ZK Goleniów	81	691	10	782
	ZK Gorzów Wlkp.	46	681	20	747
	AŚ Międzyrzecz	38	305	8	351
	ZK Nowogard	50	806	7	863

	ZK Stare Borne	0	157	4	161
	ZK Wierzchowo	23	384	1	408
	RAZEM	707	6 566	125	7 398
Kraków	OISW Kraków	0	0	0	0
	AŚ Kraków	225	618	23	866
	AŚ Kielce	99	822	26	947
	ZK Nowy Sącz	62	307	10	379
	ZK Nowy Wiśnicz	60	470	4	534
	ZK Pińczów	46	622	6	674
	ZK Tarnów	75	980	34	1 089
	ZK Trzebinia	0	153	0	153
	ZK Wadowice	62	193	2	257
	RAZEM	629	4 165	105	4 899
Lublin	OISW Lublin	0	0	0	0
	AŚ Krasnystaw	0	186	0	186
	AŚ Lublin	252	528	17	797
	ZK Biała Podlaska	76	167	8	251
	ZK Chełm	30	578	5	613
	ZK Hrubieszów	15	507	3	525
	ZK Opole Lubelskie	80	426	3	509
	ZK Włodawa	20	660	3	683
	ZK Zamość	79	440	5	524
	RAZEM	552	3 492	44	4 088
Łódź	OISW Łódź	0	0	0	0
	AŚ Łódź	241	348	29	618
	AŚ Piotrków Trybunalski	166	477	17	660

	ZK Garbalin	0	780	12	792
	ZK Łowicz	76	792	11	879
	ZK Nr 1 Łódź	66	680	11	757
	ZK Kluczbork	15	920	17	952
	ZK Sieradz	95	612	9	716
	RAZEM	659	4 609	106	5 374
Olsztyn	OISW Olsztyn	0	0	0	0
	AŚ Olsztyn	34	526	13	573
	ZK Barczewo	66	467	3	536
	ZK Dubliny	0	325	1	326
	ZK Iława	89	1050	12	1 151
	AŚ Białystok	119	597	19	735
	AŚ Hajnówka	42	481	2	525
	AŚ Suwałki	116	460	7	583
	ZK Czerwony Bór	55	922	16	993
	AŚ Elbląg	48	302	7	357
	ZK Kamińsk	0	949	12	961
	RAZEM	569	6 079	92	6 740
Opole	OISW Opole	0	0	0	0
	AŚ Dzierżoniów	25	303	9	337
	AŚ Opole	50	438	13	501
	ZK Brzeg	24	390	6	420
	ZK Głogów	0	287	6	293
	AŚ Jelenia Góra	42	228	13	283
	ZK Głubczyce	0	225	2	227
	AŚ Świdnica	36	186	8	230

	ZK Nysa	17	737	9	763
	AŚ Wrocław	299	913	26	1 238
	ZK Kłodzko	22	563	6	591
	ZK Strzelin	0	703	9	712
	ZK Wołów	4	913	9	926
	ZK Nr 1 Wrocław	35	754	16	805
	ZK Zaręba	0	421	13	434
	RAZEM	554	7 061	145	7 760
Poznań	OISW Poznań	0	0	0	0
	AŚ Poznań	236	1081	16	1 333
	AŚ Zielona Góra	97	172	16	285
	ZK Gębarzewo	104	648	17	769
	ZK Krzywaniec	48	731	15	794
	AŚ Ostrów Wlkp.	95	201	17	313
	ZK Rawicz	45	691	5	741
	ZK Wronki	68	1433	23	1 524
	RAZEM	693	4 957	109	5 759
Rzeszów	OISW Rzeszów	0	0	0	0
	ZK Dębica	0	654	7	661
	ZK Jasło	0	284	3	287
	ZK Łupków	0	562	3	565
	ZK Przemyśl	45	357	10	412
	ZK Rzeszów	295	950	18	1 263
	ZK Uherce Mineralne	0	438	6	444
	RAZEM	340	3 245	47	3 632
Warszawa	OISW Warszawa	0	0	0	0

	AŚ Grójec	43	300	6	349
	ZK Przytuły Stare	96	1033	13	1 142
	AŚ Radom	155	758	8	921
	AŚ Warszawa-Białołęka	458	955	10	1 423
	AŚ Warszawa-Grochów	83	444	16	543
	AŚ Warszawa-Służewiec	263	634	14	911
	ZK Siedlce	91	630	14	735
	ZK Żytkowice	0	448	6	454
	ZK Płock	94	589	15	698
	RAZEM	1 283	5 791	102	7 176
RAZEM		7 642	61 409	1 163	70 214

Poniższa tabela przedstawia podział środków na poszczególne Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej zgodnie z udziałem procentowym osadzonych skazanych przebywających w każdym okręgu. W związku z faktem, że planowane jest utworzenie 2 Ośrodków Pomocy Postpenitencjarnej na terenie każdego okręgu OISW, kwotę na dany rok podzielono na dwa.

Lp.	Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej	Osadzeni przebywający w poszczególnych okręgach - stan ewidencyjny w dniu 30.06.2025	Udział procentowy na 30 czerwca 2025 r.	
1	Bydgoszcz	9156	13,04%	1 202 623,80 zł
2	Katowice	8232	11,72%	1 081 258,08 zł
3	Koszalin	7398	10,54%	971 713,72 zł
4	Kraków	4899	6,98%	643 474,66 zł
5	Lublin	4088	5,82%	536 951,30 zł
6	Łódź	5374	7,65%	705 865,04 zł
7	Olsztyn	6740	9,60%	885 286,62 zł
8	Opole	7760	11,05%	1 019 261,76 zł

9	Poznań	5759	8,20%	756 434,08 zł
10	Rzeszów	3632	5,17%	477 056,52 zł
11	Warszawa	7176	10,22%	942 554,42 zł
	Razem	70214	100,00%	9 222 480,00 zł

W przypadku zmniejszenia rzeczywistych przychodów Funduszu Sprawiedliwości w stosunku do założonego planu, dysponent może zmniejszyć wysokość środków przeznaczonych na realizację programu lub ogłosić jego zamknięcie.

8. System realizacji Programu

8.1 Zarządzanie i koordynacja

Nad realizacją programu będzie czuwał Departament Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej w Ministerstwie Sprawiedliwości.

W celu realizacji programu Departament będzie współpracował z DWOIP – z zakresie nadzoru merytorycznego nad kuratorami sądowymi i Służbą Więzienną.

8.2 Monitorowanie Programu

Realizacja programu będzie monitorowana półrocznie oraz rocznie. Dzięki półrocznemu monitorowaniu programu będzie możliwe wyciągnięcie wniosków z realizowanego Programu i dostarczenie niezbędnych informacji do podjęcia decyzji o programie na kolejne lata realizacji. Przedmiotem monitorowania będzie sposób realizacji Programu oraz działania, które będą przedmiotem dofinansowania.

Służba Więzienna

Na poziomie Centralnego Zarządu Służby Więziennej monitorowanie będzie polegało na składaniu do Ministerstwa Sprawiedliwości przez CZSW kwartalnych sprawozdań Rb-33 oraz RB-40 *sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego wraz z informacją o stanie środków pieniężnych Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej Funduszu Sprawiedliwości w jednostkach podległych Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej*.

Oprócz tego Centralny Zarząd Służby Więziennej został zobligowany do przekazywania cyklicznych informacji z kwartalnych spotkań organizacji pozarządowych z koordynatorami w poszczególnych jednostkach penitencjarnych dotyczących przebiegu współpracy Służby Więziennej a organizacjami pozarządowymi²⁹. W informacji zostaną wskazane terminy spotkań oraz sposób ich przeprowadzenia (stacjonarnie/online). Dysponent Funduszu zobowiązał CZSW do przekazywania ogólnych uwag na temat efektywności spotkań oraz sugestii na temat dalszego rozwoju współpracy. Informacje mają być przekazywane cyklicznie do 10 dnia miesiąca po zakończeniu danego kwartału (tj. 10 kwietnia, 10 lipca, 10 października, 10 stycznia).

Poza tym, Centralny Zarząd Służby Więziennej został zobligowany do przekazywania kwartalnych informacji w zakresie liczby osób którym udzielono pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości oraz

²⁹ znak sprawy DFN-VIII.7220.1.2025.

kwoty pomocy, która została na nią przeznaczona³⁰ w okresach kwartalnych i przesyłania ich cyklicznie do 25 dnia miesiąca po każdym zakończonym kwartale (tj. do 25 kwietnia, 25 lipca, 25 października oraz do 25 stycznia). Informacje mają być sporządzane narastająco (informacja za I kwartał obejmuje tylko I kwartał, informacja za II kwartał obejmuje I i II kwartał, informacja za III kwartał obejmuje I-III kwartał, informacja roczna obejmuje cały rok).

Centralny Zarząd Służby Więziennej został zobligowany także do przesyłania *informacji o sposobie wykorzystania środków finansowych Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości przez jednostki organizacyjne Służby Więziennej oraz oddziaływania w zakresie przygotowania do readaptacji społecznej skazanych* w okresach półrocznych i przesyłania ich cyklicznie do 25 dnia miesiąca po każdym zakończonym półroczu (tj. do 25 lipca oraz do 25 stycznia)³¹. Informacje mają być sporządzane narastająco (informacja półroczna obejmuje I półrocze, informacja roczna obejmuje I i II półrocze).

Dodatkowo na stronie <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka> w tabeli nr 41 pomoc postpenitencjarna będą również publikowane dane dotyczące liczby osób którym udzielono pomocy. Dzięki temu Dysponent Funduszu Sprawiedliwości będzie mieć wgląd w aktualne i bieżące dane dot. liczby osób, którym udzielono pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

Kuratorzy sądowi

Kuratorzy sądowi będą zobowiązani do przekazywania do Ministerstwa Sprawiedliwości sprawozdań MS S40r na zmienionym formularzu w okresach półrocznych. Dane będą agregowane przez Departament Analiz i Strategii w Ministerstwie Sprawiedliwości i przekazywane do Dysponenta Funduszu do analizy.

Oprócz tego, kuratorzy sądowi zostaną zobligowani do brania udziału w kwartalnych spotkaniach ze Służbą Więzienną i organizacjami pozarządowymi otrzymującymi dotację ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

Ponadto Sądy Okręgowe zostaną zobligowane do przekazywania cyklicznych informacji z kwartalnych spotkań organizacji pozarządowych z koordynatorami w poszczególnych jednostkach penitencjarnych dotyczących przebiegu współpracy ze Służbą Więzienną a organizacjami pozarządowymi. W informacji zostaną wskazane terminy spotkań oraz sposób ich przeprowadzenia (stacjonarnie/online). Dysponent Funduszu zobowiąże również kuratorów sądowych do przekazywania ogólnych uwag na temat współpracy z organizacjami pozarządowymi i służbą więzienną. Informacje będą przekazywane cyklicznie do 10 dnia miesiąca po zakończeniu danego kwartału (tj. do 10 kwietnia, 10 lipca, 10 października, 10 stycznia).

Poza tym, Sądy Okręgowe zostały zobligowane do przekazywania kwartalnych informacji w zakresie liczby osób którym kuratorzy sądowi udzielili pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości oraz kwoty pomocy, która została na nią przeznaczona³² w okresach kwartalnych i przesyłania ich cyklicznie do 10 dnia miesiąca po każdym zakończonym kwartale (tj. do 10 kwietnia, 10 lipca, 10 października oraz do 10 stycznia). Informacje mają być sporządzane narastająco (informacja za I kwartał obejmuje tylko I kwartał, informacja za II kwartał obejmuje I i II kwartał, informacja za III kwartał obejmuje I-III kwartał, informacja roczna obejmuje cały rok).

³⁰ znak sprawy DFN-VIII.7220.4.2025

³¹ znak sprawy DFN-VIII.311.1.2025

³² znak sprawy DFN-VIII.7220.4.2025

Oprócz tego Sądy Okręgowe zostaną zobligowane do przesyłania *informacji o sposobie wykorzystania środków finansowych Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości przez kuratorów sądowych* w okresach półrocznych i przesyłania ich cyklicznie do 25 dnia miesiąca po każdym zakończonym półroczu (tj. do 25 lipca oraz do 25 stycznia). Informacje mają być sporządzane narastająco (informacja półroczna obejmuje I półrocze, informacja roczna obejmuje I i II półrocze).

Organizacje pozarządowe

W przypadku organizacji pozarządowych, które zostaną wyłonione na podstawie ogłoszonych przez dysponenta Funduszu otwartych konkursów ofert monitoring będzie polegał na składaniu przez organizacje pozarządowe, kwartalnych wykazów osób, którym udzielono pomocy, kwartalnych sprawozdań z przeprowadzonych spotkań ze Służbą Więzienną i kuratorami sądowymi, kwartalnych informacji o wykorzystaniu środków z Funduszu, rocznego sprawozdania z wykonanych zadań.

8.3 Ewaluacja

Po zakończeniu wdrażania Programu zostanie przeprowadzana ewaluacja *ex post* obejmująca w szczególności ocenę stopnia osiągnięcia celów oraz określenia przyczyn ich ewentualnego nieosiągnięcia. Przeprowadzenie ewaluacji może zostać zlecone zewnętrznym podmiotom wybranym w drodze zakupu usługi po przeprowadzeniu postępowania zgodnego z prawem zamówień publicznych.

Przeprowadzenie czynności ewaluacyjnych ma na celu w szczególności:

- a) ocenę skuteczności, efektywności i użyteczności pomocy udzielonej w ramach Programu,
- b) wykazanie czy realizowany Program odpowiada na zdiagnozowane potrzeby, czy osiąga zaplanowane cele, rezultaty,
- c) wskazanie czynników, które przyczyniły się do realizacji celów Programu oraz barier utrudniających ich osiągnięcie,
- d) identyfikację najbardziej skutecznych i użytecznych sposobów, form wsparcia oraz określenie dobrych praktyk, a także wskazanie rekomendacji użytecznych dla realizacji przyszłych Programów.

Poszczególne elementy ewaluacji doprecyzuje Wykonawca, w konsultacji i w uzgodnieniu z Dysponentem Funduszu, uwzględniając specyfikę realizowanego Programu oraz napotkane trudności i problemy w jego realizacji.

8.4 Nadzór i kontrola

Nadzór nad prawidłową realizacją Programu sprawuje Dysponent Funduszu. Kontrolę przeprowadza się zgodnie z § 35 Rozporządzenia:

1. Dysponent jest uprawniony do przeprowadzenia kontroli realizacji powierzonych zadań finansowanych ze środków Funduszu Sprawiedliwości - w okresie 5 lat od dnia rozpoczęcia wykonywania umowy. Kontrole przeprowadza się w liczbie nie mniejszej niż 25 % zawartych umów na realizację zadań z Funduszu Sprawiedliwości realizowanych w roku kontroli.

2. Kontroli podlega w szczególności:

1) przebieg i sposób realizacji zadania, w tym zgodność realizacji zadania z zawartą umową;

2) efektywność wykorzystania środków Funduszu Sprawiedliwości;

3) sposób prowadzenia dokumentacji księgowej;

4) prawidłowość rozliczeń, w tym wydatkowania środków otrzymanych z Funduszu Sprawiedliwości wyłącznie za pośrednictwem odrębnego rachunku bankowego, o którym mowa w § 31 ust. 2.

3. Podmiot, któremu zostały przyznane środki, jest obowiązany do udostępnienia Dysponentowi informacji i dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia kontroli.

4. W ramach kontroli kontrolujący może badać dokumenty i materiały niezbędne do przeprowadzenia kontroli oraz żądać udzielenia ustnie lub na piśmie informacji i wyjaśnień dotyczących wykonania umowy, w tym również od pracowników, byłych pracowników lub każdej innej osoby biorącej udział w realizacji zadania.

5. Podmiot kontrolowany jest zobowiązany do zapewnienia warunków i środków niezbędnych do przeprowadzenia kontroli.

6. Ustalenia kontroli są przedstawione w protokole kontroli, a ocena realizacji zadania jest przedstawiana w wystąpieniu pokontrolnym.

7. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości wystąpienie pokontrolne zawiera wnioski i zalecenia pokontrolne oraz wskazanie sposobu ich usunięcia.

8. Podmiot, któremu przyznano środki z Funduszu Sprawiedliwości, w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosków i zaleceń pokontrolnych zawiadamia Dysponenta o sposobie ich wykonania lub przyczynach ich niewykonania.

W związku z tym, że w 2026 r. planuje się utworzenie 22 Ośrodków Pomocy Postpenitencjarnej oznacza to że co najmniej 6³³ umów powinno zostać poddanych kontroli Dysponenta Funduszu.

8.5 Informacja, komunikacja i promocja

Ministerstwo Sprawiedliwości zapewni odpowiednią informację na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach Programu oraz efektów Programu – działania informacyjne powinny objąć wszystkie województwa. Celem prowadzonego procesu komunikacji jest zapewnienie odpowiedniego poziomu wiedzy o możliwościach pozyskania wsparcia finansowego z Programu oraz zachęcenie do wnioskowania o dofinansowania w ramach Programu.

Dodatkowo organizacje pozarządowe wyłonione na podstawie ogłoszonych konkursów będą zobowiązane do zamieszczenia na wszystkich materiałach, w publikacjach, informacjach dla mediów, ogłoszeniach oraz wystąpieniach publicznych dotyczących realizowanego Projektu klauzuli: „Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości”.

Ponadto organizacje pozarządowe będą miały obowiązek umieszczania na wszystkich materiałach drukowanych/powielanych/internetowych, w szczególności promocyjnych i informacyjnych, dotyczących realizowanego Projektu, w widocznym miejscu, logotypu Funduszu Sprawiedliwości i Ministerstwa Sprawiedliwości oraz klauzuli: „Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości”.

³³ 22 umowy x 25% = 5,5 ~6

Na podstawie art. 35a ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305) podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych są obowiązane do podejmowania działań informacyjnych dotyczących tego finansowania lub dofinansowania, przy wykorzystaniu różnych form i metod komunikacji. Koszty tych działań są ponoszone w ramach finansowania lub dofinansowania z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych bądź ze środków własnych podmiotów realizujących zadania. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 953)³⁴ określa rodzaje tych działań, oraz sposób ich realizacji, w tym okres, w którym mają być realizowane, a także kwotę lub kwoty finansowania lub dofinansowania z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych, do wysokości których nie powstaje obowiązek określony w art. 35a ust.1 ustawy. Pełna treść informacji na stronie <https://www.gov.pl/web/premier/dzialania-informacyjne>.

W zakresie działań informujących o formach pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z jednostek penitencjarnych oraz osobom im najbliższym oraz zwiększających świadomość społeczeństwa na temat pomocy udzielanej tym osobom ze środków Funduszu Sprawiedliwości, działania komunikacyjne zostaną podzielone na dwa zasadnicze etapy:

- I Etap – organizacje pozarządowe niosące pomoc postpenitencjarną. Komunikat skierowany będzie do potencjalnych odbiorców dofinansowania, mając na celu zwiększenie zainteresowania konkursem, a tym samym zwiększenie zasięgu działań pomocowych Funduszu.
- II Etap – odbiorcy wsparcia oraz szeroka opinia publiczna.

Kanały Komunikacji:

- WWW
- Digital / Social Media
- Tradycyjne media
- Materiały drukowane / Direct

Inne zmiany

Zmiana druku PEN0026 *Informacja o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej*

Dyrektor Generalny Służby Więziennej zmienił druk PEN0026 *Informacja o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej* (dalej: Informacja) stanowiącej załącznik do świadectwa zwolnienia. W *Informacji* pojawiły się pola/rubryki, w których kuratorzy, organizacje pozarządowe oraz pomoc społeczna będą mogły uzupełniać informacje o formach udzielonej pomocy beneficjentowi.

Aktualnie razem ze świadectwem zwolnienia osoba opuszczająca jednostkę penitencjarną otrzymuje załącznik z informacją o udzielonej pomocy w jednostce penitencjarnej. Dokument ten powinien stanowić podstawę do kontynuacji udzielania pomocy danej osobie po opuszczeniu jednostki

³⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lipca 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych

penitencjarnej. Dzięki niemu kuratorzy, organizacje pozarządowe oraz pomoc społeczna będą mogły udzielić pomocy, której beneficjent/ka jeszcze nie otrzymał/a, co ograniczy dublowanie tego samego rodzaju udzielanej pomocy.

Kuratorzy, organizacje pozarządowe oraz pomoc społeczna zostały o tym poinformowane.

Wprowadzenie jednolitego standardu udzielania pomocy przez kuratorów oraz wzoru wniosków

Na chwilę obecną Dysponent Funduszu nie wydał wytycznych co do udzielania pomocy postpenitencjarnej przez kuratorów sądowych. Do tej pory nie został stworzony wzór wniosku o udzielenie pomocy dla beneficjentów, którzy korzystają z pomocy udzielanej przez kuratorów. Część Sądów Rejonowych posiada swoje własne uregulowania w tym zakresie.

Dysponent Funduszu wprowadzi obowiązujący od 2026 r. wzór wniosku dla wszystkich kuratorów sądowych oraz wyda wytyczne co do sposobu udzielania pomocy tak aby pomoc przez nich udzielana była udzielana w sposób jednolity na terenie całego kraju oraz zapewniała kompleksową pomoc.